

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

van een twee woonhuizen aan de **HEREWEG 59-61 te GRONINGEN**
i.o.v. CALCULUS PROJECTS BV te GRONINGEN

ADVIESBUREAU ORMEL CULTUURHISTORIE & BOUWTECHNIEK

Inhoud

Samenvatting	II
Redengevende omschrijving	II
Landschap en ontstaan	IV
Stad vanaf de 17 ^e eeuw	V
1874	VI
1908	VII
1928	VIII
1960	VIII
1980	IX
1983	IX
Waardenstelling en adviezen	XII
Waardenstelling	XII
Externe waardenstelling	XII
Interne waardenstelling	XIII
Adviezen	XVI
Voorwoord	XVII
1. Geschiedenis	1
2. Beschrijving	10
2.1 Massa	10
2.2 Gevels	10
2.2.1 Oostelijke gevel	10
2.2.2 Zuidelijke gevel	13
2.2.3 Westelijke gevel	14
2.2.4 Noordelijke gevel	16
2.3 Binnenruimten	17
2.3.1 Begane grond huisnummer 59	17
2.3.2 Zolder huisnummer 59	23
2.3.3 Begane grond huisnummer 61	26
2.3.4 Zolder huisnummer 61	31
2.4 Architect Hoekzema	33
3. Literatuurlijst	35
boeken	35
internet	35
Colofon	36

Samenvatting

Redengevende omschrijving

gemeentelijk Monument, nr. 101075

Inleiding

Dubbel woonhuis, gesitueerd in de overwegend gesloten, westelijke gevelwand van de Hereweg op de hoek met de Vechtstraat, onderdeel van het bouwblok tussen de Barestraat (noorden), Hereweg (oosten), Vechtstraat (zuidzijde) en de Geulstraat (westzijde), gebouwd omstreeks 1885 in een eclectische bouwstijl. Op de kadastrale minuutkaart van circa 1830 staat op deze plek al bebouwing aangegeven. De beide panden zijn elkaars spiegelbeeld. In 1902 werd nr. 59 aan de achterzijde uitgebreid met een serre. Bij een verbouwing in 1907 werd op de verdieping van de panden een aantal vertrekken ingericht, waarvoor de kap werd gewijzigd en in het voordakschild twee gemetselde kajuiten werden aangebracht.

In 1955 wordt de (brede) Vechtstraat aangelegd als onderdeel van het uitbreidingsplan voor de Rivierenbuurt. Daarvoor worden de aangrenzende panden aan de (niet meer bestaande) Menneslaan en het buurpand Hereweg 63 gesloopt. In 1983 werden de panden gerenoveerd, na gekraakt te zijn geweest. De ovale versieringen in de kuiven boven de openingen vertonen stilistische overeenkomst met die van het tegenoverliggende pand op Hereweg 68 (wellicht een functionele samenhang?).

Omschrijving

Dubbel woonhuis, gebouwd op een in hoofdvorm vierkante plattegrond, bestaande uit één bouwlaag onder een afgeknot schilddak, die belegd is met grijze sneldekkers. Boven een trasraam van licht gesinterde donkerbruine baksteen zijn de gevels opgemetseld uit rode baksteen. De voorgevel van elk woonhuis is vier traveeën breed. De venster- en deuropeningen in de voorgevel zijn licht betoogd en gedecoreerd met geprofileerd stuc lijstwerk, met aan de bovenzijde rijk uitgevoerde kuiven. Hierin bevinden zich motieven van omwikkelde balen of tonnetjes. De ingangen zijn voorzien van hardstenen stoepen van twee treden. Het noordelijke pand (nr. 59) bezit in de bovenlichten gekleurde glas-in-loodramen (jaren twintig), die na circa 1974 zijn aangebracht. De voordeur bezit een paneel, dat aan de bovenzijde licht getoogd is en soortgelijk glas-in-lood bevat als dat boven de vensters. Het zuidelijke pand (nr. 61) bezit nog de oorspronkelijke bovenlichten die door een spijl in tweeën worden gedeeld. Oorspronkelijk hadden alle vensters een zesruitsroedenverdeling. De voordeur is voorzien van een gietijzeren rooster. De noordelijke voordeur is vernieuwd. De gevel wordt naar boven afgesloten door een kroonlijst, waarboven een geprofileerde gootlijst loopt, die rust op drie gesneden, voluutvormige klossen. In het voordakschild zijn twee gemetselde kajuiten opgenomen, die elk een segmentboogvormig gesloten, vierdelig venster bezitten, die identieke kuiven hebben als op de begane grond. De kroonlijst is licht geknikt. De achtergevel bezit nog deels (schuif) vensters met de oorspronkelijke zesruitsroedenverdeling. In het achterdakvlak van nr. 59 is een brede gemetselde kajuit van later datum aangebracht (jaren twintig?).

Interieur

De inwendige structuur en indeling van beide panden is nagenoeg ongewijzigd gebleven. Beide panden bezitten houten binnenluiken en zitjes in de vensterbanken in de voorkamers. De gangen over de gehele lengte worden afgesloten door achterdeuren met bovenlichten, die gevuld zijn met gekleurd glas en deels met mousselineglas. De gang van nummer 61 bezit een stucplafond met centraal een rozet. De trappen hebben op de verdieping bewerkte trappalen en houten balusters. Nummer 59 bezit een eenvoudige houten keukenschouw. De voorkamer bevat een eenvoudige zwartmarmeren schoorsteenmantel. Op de begane grond zijn de deuren afgetimmerd, op de verdieping bevinden zich tweepaneelsdeuren in geprofileerde kozijnen.

Waardering

Dubbel woonhuis, gesitueerd in de overwegend gesloten, westelijke gevelwand van de Hereweg op de hoek met de Vechtstraat, gebouwd omstreeks 1885 in een eclectische bouwstijl.

Het pand Hereweg 59, 61 is van algemeen belang voor de gemeente Groningen:

" vanwege zijn stedenbouwkundige waarden, omdat het pand een van de laatste representanten is van de oudere, eenlaagse bebouwing langs dit gedeelte van de Hereweg, die deel uitmaakt van het historische bebouwingsbeeld aan de Hereweg, van oudsher de belangrijkste zuidelijke uitvalsweg van de stad Groningen, en daarmee van belang voor de stedenbouwkundige ontwikkeling van dit gebied, dat in het laatste kwart van de 19de eeuw geleidelijk aan verdicht werd met woonhuizen voor de beter gesitueerden;

" vanwege zijn architectuurhistorische waarden, gelegen in zijn bouwmassa, de karakteristieke architectuur die kenmerkend is voor het laatste kwart van de 19de eeuw, tot uiting komend in de rijk uitgevoerde stucafwerking in de vorm van geprofileerd lijstwerk met kuiven rondom vensters en deuren, de glas-in-loodbovenlichten en de beide gemetselde arkenelen; voorts is de oorspronkelijke indeling en interieurafwerking voor een deel goed bewaard gebleven; van belang zijn onder meer de houten binnenluiken in de woonvertrekken aan de straatzijde met gebogen vensterbanken, die rusten op bewerkte consoles, de keukenschouw in nummer 61 en de gangdeur met bovenlichten met gekleurd en mousselineglas in nummer 61;

" vanwege de redelijke mate van gaafheid van het exterieur, vooral van de rijk uitgevoerde stucwerkomlijstingen van vensters en deuren, die met hun repeterend karakter een opvallend element vormen in het straatbeeld;

" vanwege zijn relatieve zeldzaamheid, omdat het een van de laatste vertegenwoordigers van dit type eenlaagse woonbebouwing aan de westzijde van de Hereweg.

Landschap en ontstaan

De onderzochte woningen liggen aan de Hereweg, een ruime doorgaande weg van uit het centrum van de stad Groningen naar het zuiden. Het is de belangrijkste route over land om Groningen te bereiken. De stad is ontstaan uit enkele nederzettingen aan het einde van de keileemrug met dekzand die onderdeel uit maakt van de Hondsrug, een in de voorlaatste en laatste ijstijden ontstane rug in het landschap. In de warmere tussenperioden stijgt het waterpeil en ontstaat de Noordzee. Het water vanuit de zee beïnvloedt het in de ijstijden ontstane landschap en laat op zijn beurt afzettingen in de vorm van zand en klei achter. Vanaf de hoger gelegen Hondsrug stroomt het water in noordelijke richting. Aan weerszijden van de Rug ontstaan twee kleine rivieren die ten noorden van de Rug samenvloeien en daarna uitmonden in de Noordzee. De Hunze ontspringt aan de oostelijke zijde van de Rug en de Aa ontspringt in het Drentse plateau.

Afb. 1: Uitsnede uit de geo-morfologische kaart met in de cirkel de onderzochte panden aan de Hereweg. Boven de legenda de monumentale onderdelen van het station Groningen.

(Bron: <http://fleximap.groningen.nl/gnmaps/monumenten/>)

Op het noordelijke uiteinde van de Hondsrug in de nabijheid van de Hunze ontstaan de eerste nederzettingen met een haven waar op- en overslag van goederen plaats vinden. Door de groei van de nederzetting ontstaat er in de veertiende eeuw aan de zijde van de Aa (rondom de huidige Der A-kerk) een tweede kern die samen met de andere nederzettingen wordt omwald. Het verbindingskanaal tussen beide riviertjes en het aangelegde Reitdiep maken de stad beter bereikbaar vanuit de zee. Over land zijn de nederzettingen alleen te bereiken via de hoge gelegen Hondsrug. Vanaf de Grote Markt begint deze oude route naar het zuiden over het traject dat wij nu kennen als Herestraat en Hereweg.

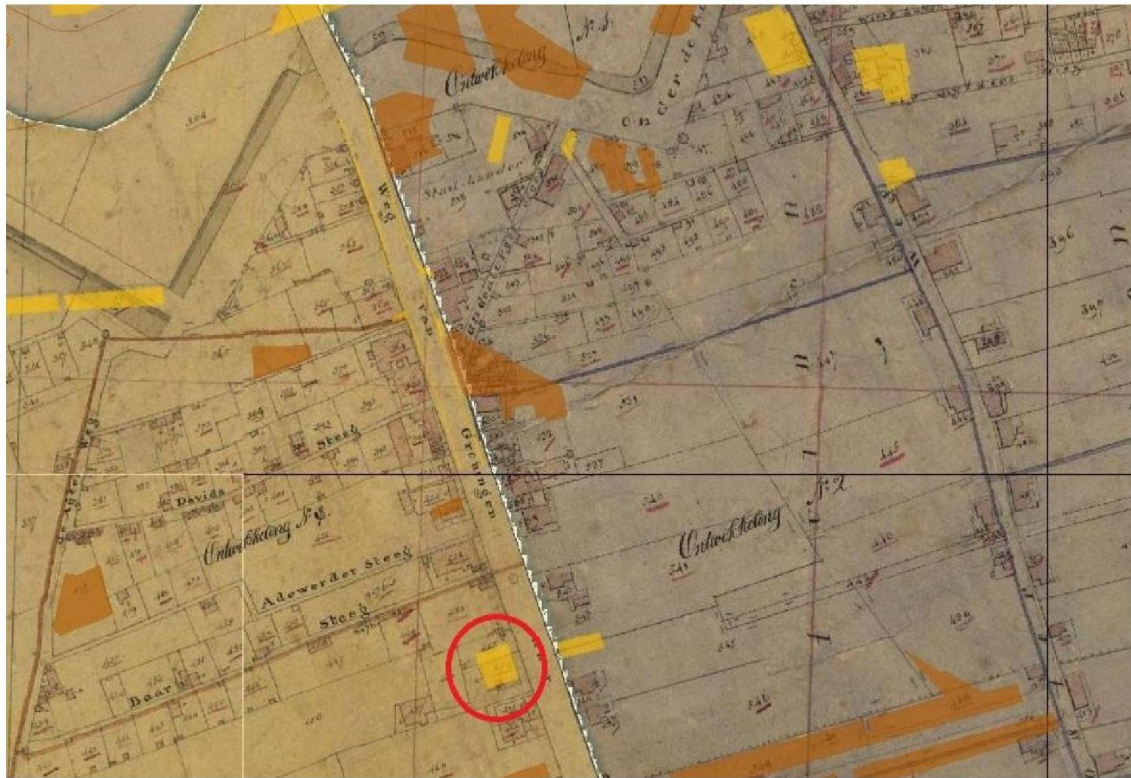
Stad vanaf de 17^e eeuw

De stad Groningen breidt zich in de zeventiende eeuw nog uit naar het noorden en is dan volledig omweld met een ring van bastions. Rond 1700 vindt nog een uitbreiding van deze verdedigingswal plaats op enige afstand naar het zuiden, waardoor een gedeelte van de Hereweg in een soort niemandsland terecht komt. In dit niemandsland, waar een bouwverbod geldt, komt zeer aarzelend toch bebouwing tot stand. Het embargo van bouw wordt pas opgeheven in 1874 met de ondertekening van de Vestingwet.

Op de kaarten van Huguenin (1819-1829) en de Kadastrale Minuut (1811-1832) is de verspreid staande bebouwing langs de Hereweg aanwezig. Een van deze gebouwen blijkt de voorganger van de nu onderzochte woonhuizen met het adres Hereweg 59-61. De percelen met de oude gebouwen (huis, tuinhuisen, erf en tuin) zijn dan in het bezit van de weduwe Harm Rijkens, die van beroep kastelein is.

Afb. 2: kaart van Groningen in 1649 met de omwalling van bastions. Het noorden bevindt zich links. (bron: Kaartenverzameling stad Groningen Rijksuniversiteit Groningen <http://irs.ub.rug.nl/ppn/14526064X>)

Afb. 3: Uitsnede Kadastrale Minuut (1811-1832), met centraal de Hereweg buiten de vesting van Groningen. Over de kaart zijn in bruin en geel de monumenten aangegeven. In de cirkel Hereweg 59-61.

(bron: <http://fleximap.groningen.nl/gnmaps/monumenten/>)

1874

Door verkoop en overerving komen de percelen in het bezit van Pieter Frerik Rasker, die op het tuinperceel in 1874 twee woonhuizen laat bouwen naar ontwerp van architect K. Hoekzema. De in het archief aangetroffen plattegrondtekening met het stempel van die architect komt in grote lijnen overeen met de huidige indeling van de woonhuizen. Mogelijk heeft de architect, die ook aannemer blijkt te zijn, het werk zelf uitgevoerd. Op een aantal samengevoegde kavels zijn de twee woonhuizen gebouwd met een eigen schilddak. Op de kavels blijken geen twee volledig gelijke woonhuizen te passen. Hierdoor bezit het casco van huisnummer 59 aan de achterzijde een diepe inham.

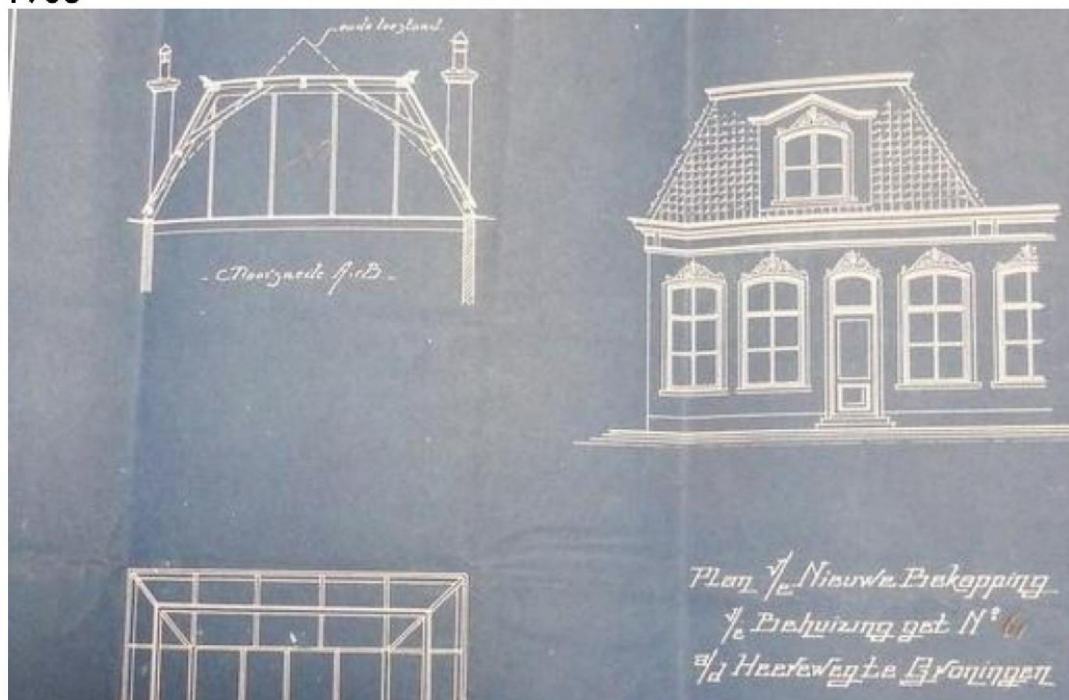
De huidige toestand van de symmetrisch ten opzichte van elkaar aangelegde woonhuizen volgt grotendeels de optekening aangegeven indeling. De woningen bezitten elk een middengang van voor- tot achtergevel met aan weerszijden kamers. De kamers aan weerszijden van de bouwmuur zijn smal en bezitten één venster. De kamers aan de andere zijde van de gang zijn breder en bezitten twee vensters. De kamers grenzen aan de voor- en achtergevel. De verschillen bevinden zich met name in de middenzone tussen de voor- en achterkamers. De achterkamers zijn nog voorzien van bedsteden, waarin de trap naar de zolder is geplaatst.

Afb. 4: Uitsnede uit de hulpkaart (dj. 1875), met de samengevoegde percelen en het te bouwen volume (roze) staan aangegeven (links). (bron: Archiefdienst Kadaster GNG00 C 205). Op de rechterfoto het restant van deze inham

In de voorkamers zijn dergelijke kastruimten niet aangetroffen, hoewel deze wel zijn aangegeven. Aan de andere zijde van de gang tegenover de zoldertrap bevindt zich nu een sanitaire ruimte, die oorspronkelijk ook was voorzien van een trap die naar de kelder leidt onder de achterkamer die als keuken is ingericht. Mogelijk is de indeling van de zolder van huisnummer gedeeltelijk een restant van de oorspronkelijke indeling. Deze aanname volgt uit de constatering dat de detaillering van deuren met omlijsting is gelijk met die van de eerste bouwlaag.

1908

Afb. 5: Uitsnede uit de tekening behorende bij de aanvraag van huisnummer 61 uit 1907, waarop het nieuwe gevelaanzicht met doorsnede is aangegeven. In de doorsnede is ook de oude kapvorm zichtbaar. Voor huisnummer 61 is een zelfde aanvraag gedaan. (bron: Groninger Archieven, 2537 – 5736)

In dit jaar wordt de zolderruimte van beide woningen veranderd met een nieuwe kapvorm. In het bouwvergunningenarchief zijn twee aanvragen uit dat jaar aangetroffen. Van deze verandering is de gehele huidige vorm aanwezig. Een afgeknot schilddak met dakkapellen aan de voorzijde en een dakhuis aan de achterzijde. Het geheel is ondersteund door geschoord spanten met gordingen en een dakbalklaag. De woningscheidende muur met de aanwezige en gedeeltelijk verwijderde hangschouwen en schoorsteenkanalen zijn tijdens deze verbouwing gemaakt.

Waarschijnlijk dateert de serre ook uit dat jaar. Het betreft een rechthoekige aanbouw die vrijwel de gehele breedte van de achtergevel van huisnummer 59 afdekt. De rand van het lessenaarsdak aan de rechterzijde geeft de breedte van deze aanbouw aan

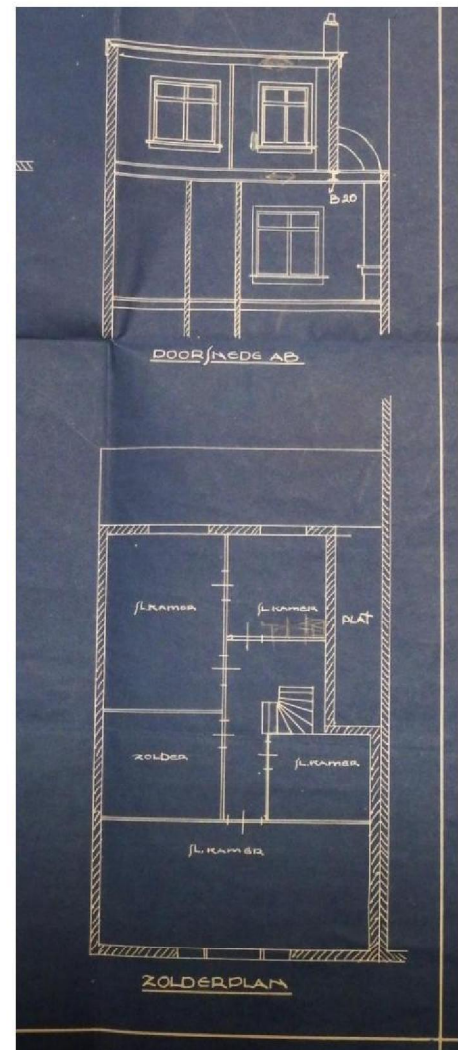
1928

In dit jaar wordt de diepe inham rechts van het achterste gedeelte van huisnummer 59 dicht gezet. De zijmuur op de eerste bouwlaag is inclusief de stookplaats verplaatst naar de zijmuur van de belending met huisnummer 57. Met deze ingreep wordt de achtergevel over de hoogte van de eerste bouwlaag verbreed; de zolderruimte wordt niet vergroot. Het schoorsteenkanaal wordt met een bocht over het platte dak aangesloten op de bestaande afvoer. Met de verbreding van de achtergevel wordt ook de achtergevel van de serre verlengd tot aan de zijgevel van de belending (huisnummer 57). De diverse naden van deze verlengingen zijn zichtbaar.

Naast deze uitbreiding worden de bestaande toiletruimten van beide adressen die tot dan toe nog in hout waren uitgevoerd in baksteen opgetrokken. Aan de zijde van huisnummer 59 wordt achter het verbrede toilet een bijkeuken aangebouwd. Aan de zijde van huisnummer 61 is de achter de toiletruimte een kleine bergruimte aangebouwd. Deze gehele aanbouw is nog volledig aanwezig. Ook de aansluitingen van diverse sanitaire toestellen op de in die jaren aangelegde riolering zijn nog aanwezig.

1960

Bij de bouw van de zgn. "Vogelwijk" is ter plaatse van de bestaande Menneslaan die aansluit op de Hereweg de bredere Vechtstraat naast huisnummer 61 aangelegd. Voor deze verbreding is de belending met huisnummer 63 afgebroken tot aan de woningscheidende muur. De zijde van het afgebroken casco van deze muur is bekleed met een halfsteens dikke muur gemetseld in halfsteens verband. De muur die beëindigd is met een halfsteens hoge rollaag is voorzien van een goot op de muur. Dat dit metselwerk van moderne bakstenen met een verticale

Afb. 6: Uitsnede uit de tekening behorende bij de aanvraag van huisnummer 59 uit 1928, waarop de nieuwe doorsnede en zolderplan zijn aangegeven. (bron: Groninger Archieven, 2537 – 4692)

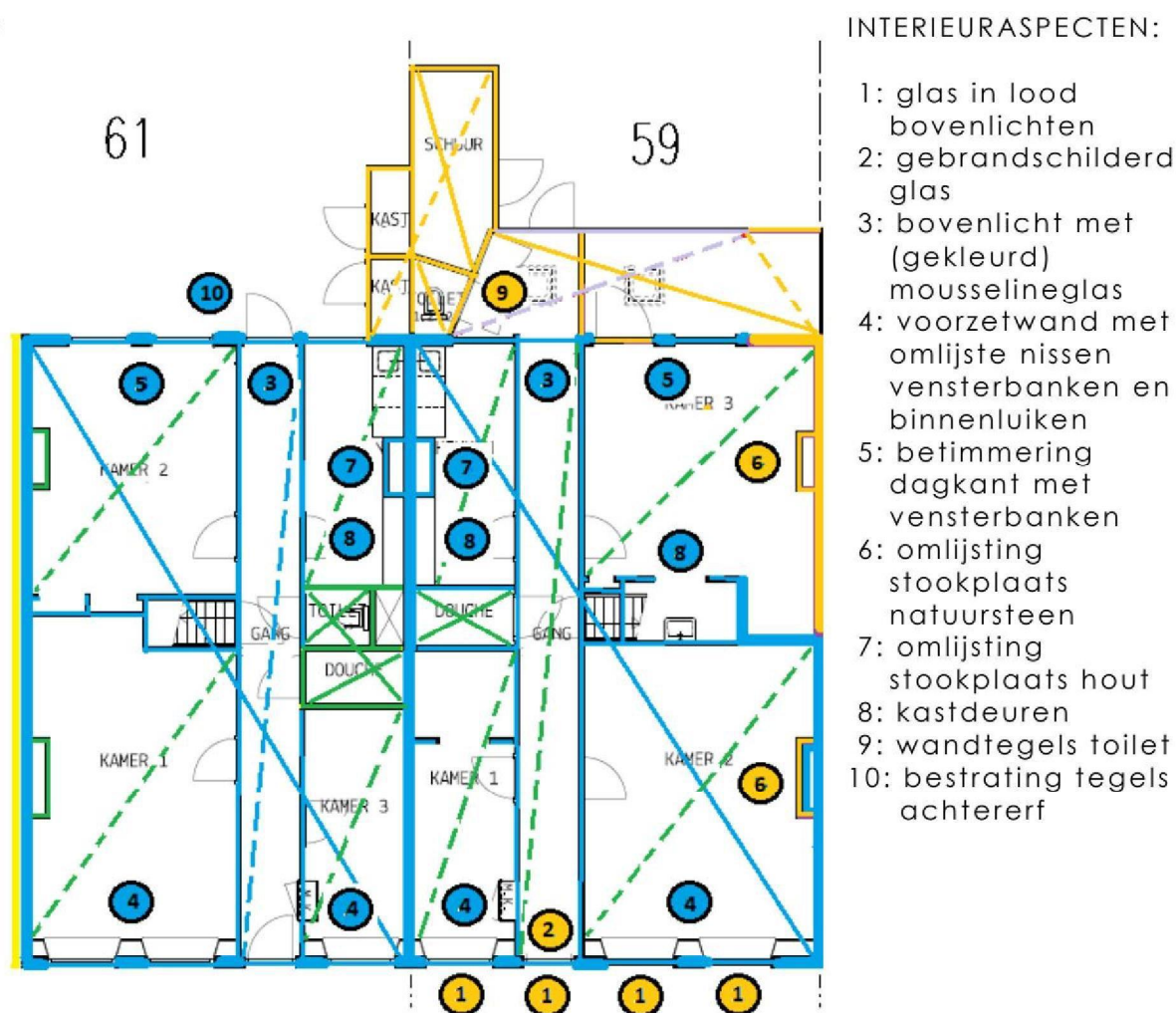
voeg aansluit op het metselwerk van de voor- en achtergevel wijst op de vernieuwing van de zijgevel.

1980

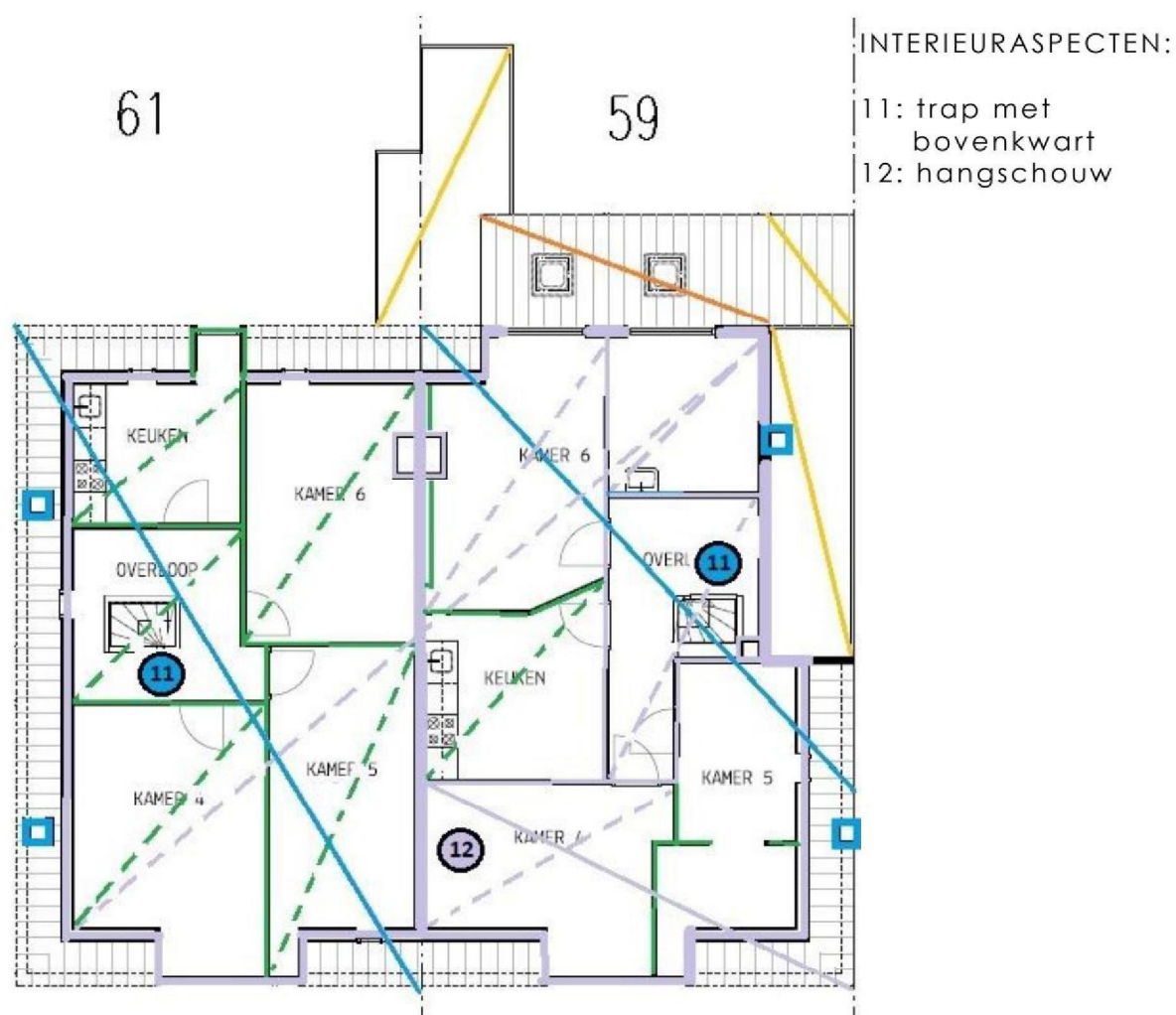
In 1980 worden beide woningen verkocht en door de nieuwe eigenaren verbeterd. De verbeteringen betreffen de inbouw van een doucheruimte op de plaats van de kelderingang die daardoor is afgesloten. Het keldervenster in de achtergevel is aan de zijde van huisnummer 61 dicht gemetseld. In dit huisnummer naast de douche een nieuwe toiletruimte geplaatst. De aanraag uit dit jaar voor de verbetering van de sanitaire voorzieningen is aangetroffen in het bouwvergunningenarchief. De oude toiletruimte die alleen via de achtertuin is te bereiken raakt hiermee in onbruik. De afdruk van de verwijderde closetpot is nog op de vloer van het oude toilet aanwezig. Ook zijn de stookplaatsen gemoderniseerd tot verdieping hoge schoorsteenmantels en geschikt gemaakt voor gaskachels. Met de modernisering van de schoorsteenmantels zijn waarschijnlijk ook de schoorsteen uitlopen vervangen. De zolder wordt opnieuw ingedeeld tot de huidige indeling.

1983

In 1983 worden de woningen na leegstand gekraakt en daarna verkocht voor kamerverhuur. De nieuw eigenaar, een woningstichting, richt per huisnummer één ruimte op de zolder in als keuken.

Afb. 7: Dateringskaart eerste bouwlaag

Afb. 8: Dateringskaart zolder

- 1875
- 1908
- 1928
- ca. 1960
- 1980
- datering van plafond, zolder of kap;
in de aangegeven perioden
- datering van vloer;
in de aangegeven perioden
- datering interieurelementen;
in de aangegeven perioden

Waardenstelling en adviezen

Waardenstelling

De onderzochte objecten aan de Herestraat in Groningen kent een ontwikkeling vanaf 1875 en bezit daardoor zekere monumentale waarden. Deze waarden zijn hieronder aangegeven in de waardenstellingen in de externe en interne waardenstellingen

Externe waardenstelling

De externe waardenstelling beschouwt het onderzochte pand ten opzichte van zijn omgeving.

Algemene historische waarden

De objecten bezit positieve historische waarden vanwege zijn plaats aan een route die vanuit de geschiedenis de meest belangrijke route over land is om de stad te bereiken. De waarden worden versterkt door de ligging op de hoek met de Vechtstraat een verbindingsroute tussen Hereweg en een aangelegde woonwijk, die een voorbeeld is voor de Nederlandse stedenbouwkundige opzet van een uitbreidingswijk uit het midden van de twintigste eeuw.

Stedenbouwkundige en ensemblewaarden

De objecten bezitten stedenbouwkundig gezien hoge monumentale waarden, vanwege hun ligging aan de Hereweg een route die door de eeuwen heen de meest belangrijke weg over land is om het centrum van Groningen te bereiken. De waarden worden versterkt door de ligging op de hoek met de aansluiting van de Vechtstraat die als onderdeel aansluit bij de stedenbouwkundige ontwikkeling van de "Rivierenbuurt, een in het midden van de twintigste eeuw aangelegde woonwijk met open bouwblokken en strokenverkavelingen. Ook bezitten de objecten stedenbouwkundig gezien hoge monumentale waarden vanwege de gaafheid van de hoogte van één bouwlaag met kap, zijnde de oorspronkelijke hoogte van bebouwing in dit gedeelte van de uitvalsroute vanuit het centrum van Groningen. De objecten vormen met de naast en aan de overzijde van de Hereweg gelegen objecten een waardevol ensemble met hoog monumentale waarden.

Architectuurhistorische waarden

De objecten bezitten architectuurhistorisch gezien positieve monumentale waarden, vanwege de vrij gave symmetrisch ingedeelde gevelarchitectuur van de voorgevel in eclectische stijl. De waarden worden versterkt doordat de objecten onderdeel uitmaken van het oeuvre van K. Hoekzema, een Groningse architect van enkele tot Rijksmonument aangewezen objecten en die behalve ontwerper ook aannemer was. Anderzijds worden de waarden verzwakt doordat het woningtype niet zeldzaam is maar in Groningen op diverse plaatsen vooral langs de uitvalswegen staan.

Bouwhistorische waarden

De objecten bezitten bouwhistorisch gezien positieve monumentale waarden vanwege de afleesbaarheid van de ontwikkeling vanaf de bouw tot aan het heden. De waarden worden enerzijds versterkt door het gebruik van niet algemeen voorkomende binnenwandconstructies, anderzijds verzwakt door het algemeen voorkomende type van woonhuizen.

Waarden vanuit het gebruik

De objecten bezitten vanuit het gebruik positieve monumentale waarden vanwege afleesbaarheid van het gebruik van de objecten als woonhuizen, waarvan er vele in het centrum van Groningen staan.

Interne waardenstelling

De interne waardenstelling beschouwt de onder delen van het pand.

Hoge monumentale waarden

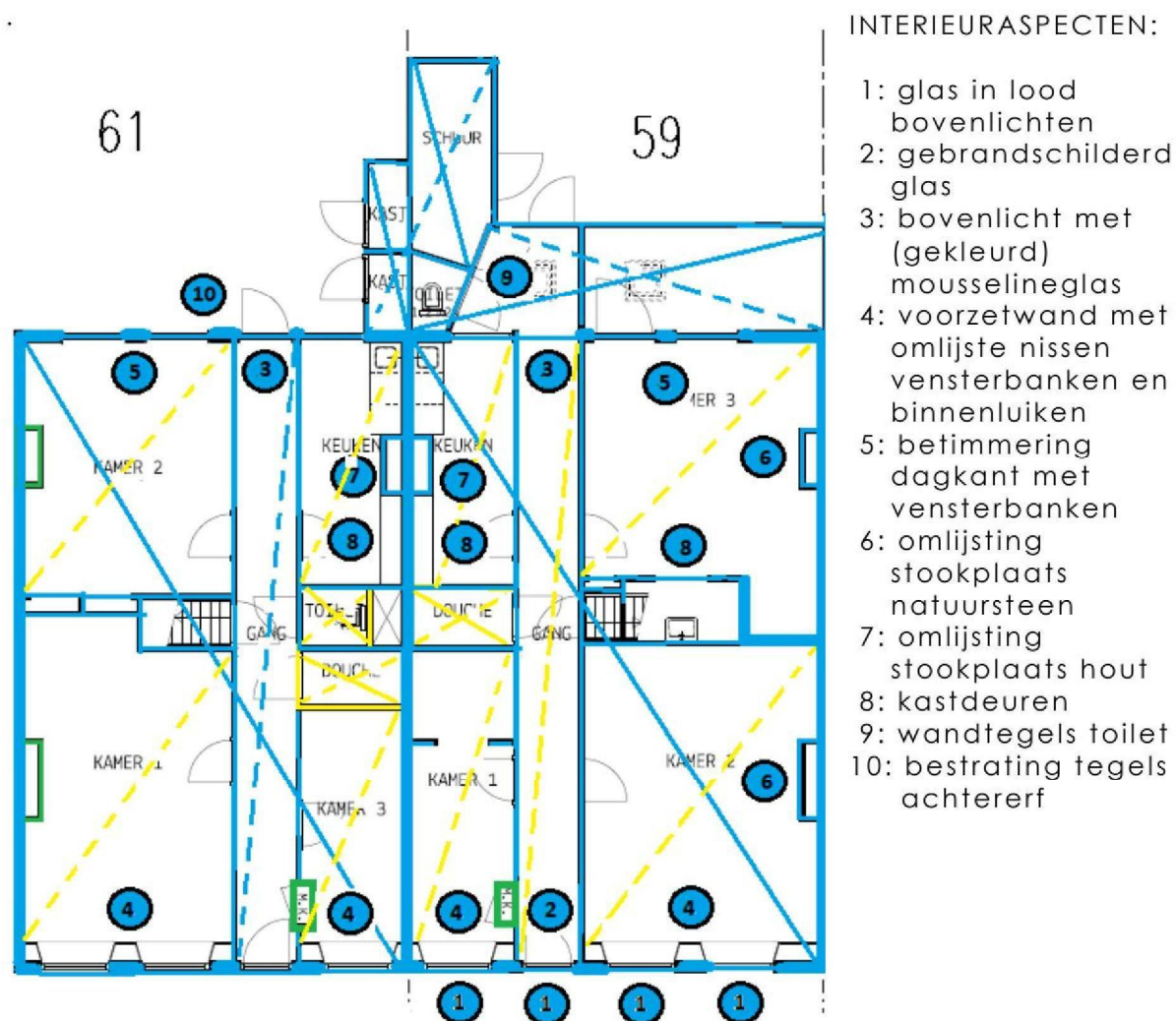
- Gemetselde gevels en (bouw)muren van beide objecten, waarin diverse openingen, omlijstingen en ornamenten en bouwsporen aanwezig zijn;
- Houten balklagen met beschieting van de eerste bouwlaag en de zolder;
- Kapconstructie met spanten, gordingen en verticale beschieting, waarin gemetselde dakkapellen en dakhuis zijn opgenomen;
- Kozijnen, ramen en deuren voorzien van enkele beglazing, glas in lood of mousselineglas
- Indeling eerste bouwlaag met middengang en rug aan rug geplaatste alkoofruimten;
- Afwerkingen binnenwanden eerste bouwlaag, omtimmeringen wandopeningen en paneeldeuren;
- Voorzetwanden voorgevel met dubbele vensterbanken en binnenluiken en de dagkantbetimmeringen van de achtergevel met dubbele vensterbank;
- Stookplaats omlijstingen met schoorsteenmantel nr. 59 en keukenschouw nrs. 59 en 61
- Afwerking tegelwerk toilet en serre
- Gestuct plafond gang nr. 61 met middenrozet
- Trappen met bovenkwart naar de zolder;
- Indeling zolderruimte nr. 59 met afwerkingen binnenwanden, omtimmeringen wandopeningen
- Kraaldelen plafonds nr. 59
- Bestrating tweekleurige tegels nr. 61

Positieve monumentale waarden

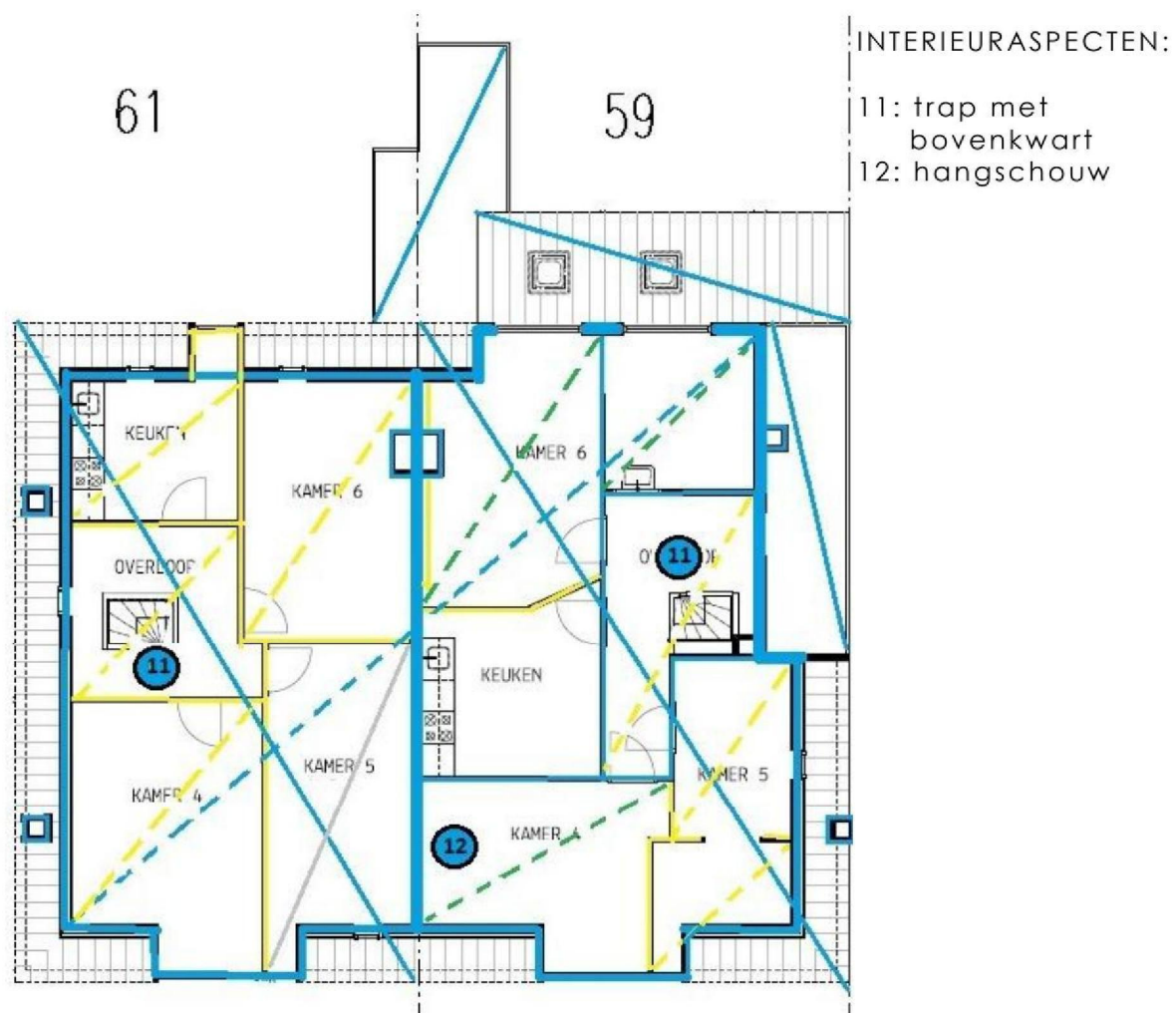
- Kozijnen, ramen en deuren voorzien van isolatieglas
- Wandafwerkingen met gipskartonplaat
- Hangschouwen en schoorsteenkanalen op de zolder

Indifferente monumentale waarden

- Moderne vloerafwerkingen op het vloerbeschot, zoals tapijt, laminaat e.d.
- Voorzetwand in porisosteent nr. 59
- Schoorsteenmantels nr. 61
- Wanden, afwerkingen en inrichting doucheruimte nr. 59 en doucheruimte en toilet nr. 61
- Wanden, afwerkingen en inrichting zolderruimte nr. 61
- Dakkapel met vluchtladder nr. 61

Afb. 9: Waardekaart eerste bouwlaag

Afb. 10: Waardekaart zolder

- hoge monumentwaarden
- positieve monumentwaarden
- indifferente monumentwaarden
- monumentwaarden van vloer; drie categorieën
- monumentwaarden van plafond, zolder of kap; drie categorieën
- interieuraspecten; drie categorieën

Adviezen

De parallel ontwikkeling van de beide woonhuizen is goed te volgen. De parallelle ontwikkeling blijkt het gevolg van een eigendomssituatie. Ook door het aanvullende onderzoek in et bouwvergunningenarchief konden de sporen van diverse verbouwingen beter worden geduid.

Ondanks de redelijk heldere ontwikkeling op basis van de aangetroffen sporen en de archiefgegevens blijven vragen over. De vragen richten zich op de aanwezigheid van alkoofruimten c.q. bedsteden zoals aangegeven is op de ontwerptekening van K Hoekzema. Op de zolder kan aanvullend sporenonderzoek leiden tot een mogelijk oorspronkelijke indeling van deze ruimte voordat de kapvorm in 1907/1908 is veranderd.

Voorwoord

Dit rapport behandelt de bouwhistorische verkenning van twee woonhuizen aan de Hereweg 59-61 in Groningen. Calculus Projects BV uit Groningen die de opdracht heeft verstrekt werkt aan de verbouwing van de voor kamer verhuur geschikt gemaakte woningen tot studioappartementen.

Het te onderzoeken pand blijkt te bestaan uit drie bouwdelen. Vanaf de straat is het voorhuis (bouwdeel A) met lijstgevel zichtbaar. Achter dit bouwdeel blijken zich twee bouwdelen (B en C) te bevinden die verschillend van grootte zijn. De opdracht voor het onderzoek betreft alleen de bouwdelen B en C. Voor het bouwdeel A is een bindende notitie geschreven. Dit bouwhistorische rapport dient als aanvulling op de notitie.

Op 13 december jl. heeft 5.1.2e de panden bezocht onder begeleiding van de makelaar uitgevoerd omdat het pand nog gedeeltelijk bewoond worden de opname gedaan. Alle binnenruimten waren normaal toegankelijk.

Verder onderzoek is uitgevoerd in de Groninger Archieven waar de bouwdoSSIers van de gemeente Groningen worden bewaard. In het betreffende bouwdoSSIer zijn de verleende vergunningen aangetroffen vanaf 1880 tot aan ca. 1985. De compleetheid van dit doSSIer kan niet beoordeeld worden. Daarnaast is in de kadastrale archieven een onderzoek uitgevoerd naar eigendomsverhoudingen

Daarnaast is literatuuronderzoek uitgevoerd. Het pand is gemeentelijk monument en als zodanig beschreven. Verder is algemeen onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van de stad Groningen.

Graag willen wij de makelaar 5.1.2e medewerkers van het administratiekantoor dat de sleutels van de panden beheert danken voor hun medewerking en gastvrijheid tijdens de opname. Ook dank aan de medewerkers van de Groninger Archieven voor hun aanvullingen op het onderzoek.

Apeldoorn, 11 januari 2018
Ing. 5.1.2e, Bouwhistoricus BNB

1. Geschiedenis

Landschap

Het Groningse landschap is grotendeels ontstaan tijdens het Pleistoceen, een geologisch tijdperk dat zich kenmerkt door afwisselend warme en koude periodes. Tijdens de koude periodes daalt de zeespiegel en rukt het landijs naar het zuiden op, materie en aardlagen voor zich uit schuivend. De derde ijstijd (Saalien) heeft over midden Nederland de stuwwallen gevormd en het noorden de keileemafzettingen achter gelaten. Tijdens de laatste (vierde) ijstijd (Weichselien) was het wel zeer koud, maar de ijskap kwam niet zover. De met de kou gepaard gaande wind vormen deze periode de zogenoemde dekzandruggen, waarvan de Hondsrug er één is. Tijdens de tussenliggende warme perioden stijgt de zeespiegel en raken de door het landijs gemaakte dalen gevuld met water. Het water blijft op de achtergebleven ondergrond van keileem staan waardoor het water maar moeilijk wegzakt. Het ontstaan van een uitgestrekt veengebied is het gevolg. Dit veengebied wordt op zijn beurt weer aangetast door de invloed van de getijden vanuit zee. Vanaf de landzijde voeren rivieren en kreken het water naar de zee. Op de grens van die twee stromen ontstaan strandwallen met de duinen. De duinen vormen langs de westelijke kust van Nederland een vrij aaneengesloten strook. Langs de noordelijke kust zijn gaten geslagen waardoor de eilanden zijn ontstaan. In de gaten tussen de ontstane strandwallen heeft het zeewater vrij spel, al is de beweging van het water eruit. In deze strook, nu Waddenzee ontmoet het zeewater het veengebied. Een gebied op de grens van nat en droog dat kwelder heet en waarop afzettingen van door water meegevoerd zand ontstaan.

Het zijn deze hoogtes waarop langs de kust de eerste bewoning plaats vindt. Ook verder in het binnenland zijn dit de eerste plaatsen van bewoning. Op de Hondsrug zijn diverse hunebedden aanwezig die wijzen op permanente menselijke bewoning. Op de zandopduiking aan het noordelijke uiteinde van de Hondsrug dat nu het binnenstedelijk gebied van de stad Groningen is zijn archeologische sporen aangetroffen uit het begin van de vierde eeuw voor Christus. Definitieve bewoning wordt vanaf de derde eeuw na Christus aangetroffen. Het zou dan om twee kernen gaan, een ten noorden van de Martinikerk en de andere tussen het Zuiderdiep en het Verbindingskanaal. Aan deze zijde bevindt zich de benedenloop van het riviertje de Hunze die op de Hondsrug ontspringt. Dit riviertje vloeit ten noorden van de stad samen met de Drentse Aa dat aan de westelijke zijde van deze zandopduiking ligt en zoekt zijn weg via het veen- en kleigebied naar de Waddenzee.

Middeleeuwen

Pas in 1040 n. Chr. wordt Groningen als plaats in de geschriften genoemd: "villa Croningua". De akte vermeldt de schenking van de Groningse goederen door de Rooms-Duitse keizer aan het bisdom Utrecht. Daarmee is Groningen de noordelijkste nederzetting in het Drentse land dat onder Utrechts bestuur staat. De afstand tussen de zetel van het bestuur van het bisdom Utrecht en deze nederzetting is groot. Met de benoeming van een prefect (vertegenwoordiger van het bisdom) in 1145 denkt de toenmalige bisschop het bestuur onder controle te houden. De invloed vanuit de plaatselijke burgerij c.q. kooplieden blijkt echter groter waardoor het bestuur meer en meer een eigen koers gaat varen onafhankelijk van het centrale gezag in Utrecht. In deze periode claimt het de titel vrije Rijksstad

met stadsrechten en is mogelijk een eerste omwalling gebouwd. Een poging van de bisschop om het bestuur te reguleren, bekend als de Slag bij Ane (1272) eindigt in een nederlaag voor de Utrechters. In het begin van de veertiende eeuw worden de rechten van de stad alsnog erkend door de bisschop.

Na de slag is de weg vrij voor de vrije stad om zijn eigen onafhankelijke koers te varen alleen onderhorig aan de Rooms-Duitse keizer. De stad wordt een belangrijke handelsplaats voor op en op- en overslag van goederen door zijn van de zee afgeschermd ligging en de ligging aan het begin van de weg over het uiteinde van de Hondsrug naar het zuiden. De Grote Markt is de plaats om goederen te verhandelen. Uit archiefgegevens van de dertiende eeuw blijken de overzeese handelscontacten. Pas in de vijftiende eeuw sluit Groningen zich aan bij het Hanze-verbond; de handel concentreert zich dan alleen nog in de regio.

Door de handelsactiviteiten groeit de stad en wordt een tweede parochie gesticht met een kerk, de huidige Der A-kerk aan de oever van de Aa. Mogelijk is met deze uitbreiding ook de waterweg tussen de riviertjes Aa en Hunze, het huidige kanaal Spuisluizen-Noorderhaven en een nieuwe vaarverbinding via Reitdiep naar de Noordzee aangelegd. De stad wordt verdedigbaar gemaakt met muren, wallen en grachten; de riviertjes en havens zijn in deze verdediging opgenomen.

Zestiende tot en met de achttiende eeuw

De macht van de vrije stad Groningen blijft groeien. Het Oldambt wordt van de stad afhankelijk en het Gorecht (ten zuiden van de stad) wordt door de bisschop beleend. Ook andere landstrekken zoals Oostergo en Westergo raken onder de invloed van de stad. Die macht en rijkdom komt ook tot uitdrukking in de architectuur, waarvan de Martinitorren wel het meest sprekende beeld is. Uiteindelijk breekt door de aanwijzing van Albrecht van Saksen als vertegenwoordiger van de Duitse keizer in Groningen, de Ommelanden en Friesland de Groninger macht. Tijdens de opstand kiest de stad de zijde van de Spaanse overheersing; na de Reductie in 1594 kiest zij alsnog de zijde van de Republiek en behoudt daarmee haar positie ten opzichte van de Ommelanden. Als eerste lid van Stad en Lande weet zij een behoorlijk gedeelte van de tijdens de Reformatie geconfisqueerde kloosterbezittingen te verwerven, zoals het Boertanger Moeras. De exploitatie van dit gebied door turfwinning en het vervoer via de stad legt Groningen geen windeieren. In 1614 wordt de Universiteit van Groningen gesticht.

Op een kaarten dateren uit de zestiende en vroege zeventiende eeuw is de omwalling zichtbaar. Op enkele kaarten is aan de zuidelijke zijde van de stad een citadel "Arx Nova" zichtbaar die aangelegd zou zijn tijdens de Opstand van de Nederlanden tegen het Spaanse regime van Filips II. De citadel ligt in de as van de Hereweg die vanaf het centrum van de stad via de Herepoort naar het zuiden voert. Het bestaan van deze citadel is niet aangetoond; het toont wel het belang van de Hereweg als uitvalsweg naar het zuiden. Kaarten van Groningen uit het midden van de zeventiende eeuw laten de uitgebreide stad zien aan de buitenzijde van de Noorderhaven die is omgeven door een ring van bastions met gracht en linie. De oude omwalling zonder de citadel is gestippeld aangegeven. De omwalling werd aan het einde van de zeventiende eeuw uitgebreid met een linie (1698) naar ontwerp van Menno van Coehoorn.

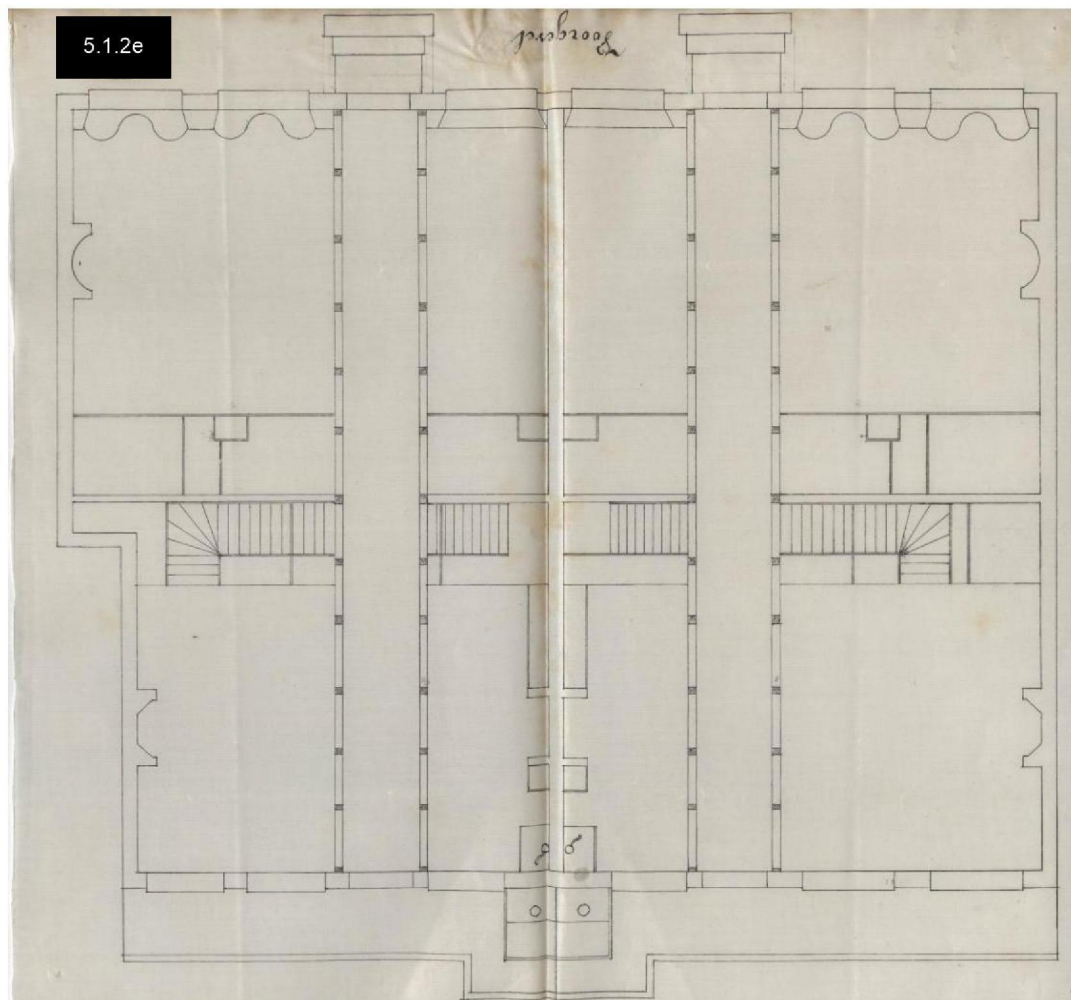
Negentiende en twintigste eeuw

Na de Franse Tijd was de stad formeel haar rechten over het Ommeland kwijt. De veenontginningen bleven echter doorgaan zodat de stad financieel op peil bleef. In deze tijd werden de eerste kanalen aangelegd die Groningen verbonden met de zee (Eemskanaal) en het achterland (Noord-Willemskanaal). Langs de Hereweg als voornaamste uitvalsweg wordt aarzelend gebouwd. Op de kaart van Huguenin (1819-1829) en de Kadastrale minuut (1811-1832) is de bebouwing zichtbaar. Ook andere ontwikkelingen hebben plaats gevonden zoals de aanleg van een Sterrenbos aan de oostelijke zijde van de weg een begraafplaats er schuin tegenover. Op de Kadastrale Minuut zijn aan de zuidelijke zijde van de vesting diverse percelen en bloc zijn omlijnd en aangeduid als ontwikkelingsgebied. Aan deze zijde vinden de eerste negentiende-eeuwse uitbreidingen van Groningen plaats. Na deze ontwikkelingen volgen er verder naar het noorden meer van deze ontwikkelingen. Met de Vestingwet (1874) die noodzaak van omwallingen overbodig maakt kan Groningen net als andere aangewezen vestingen in Nederland uitbreiden. Na de eerste woonwijken tegen de zuidelijke rand worden ook verder naar het noorden buiten de vesting gebouwd. Gedeelten van de vesting worden veranderd tot stadsparken zoals het Noorderplantsoen en het Oosterpark, waarin wallen zijn afgevlakt tot glooiende hellingen en de gracht een slingerende vijver wordt

Geschiedenis Hereweg 59-61

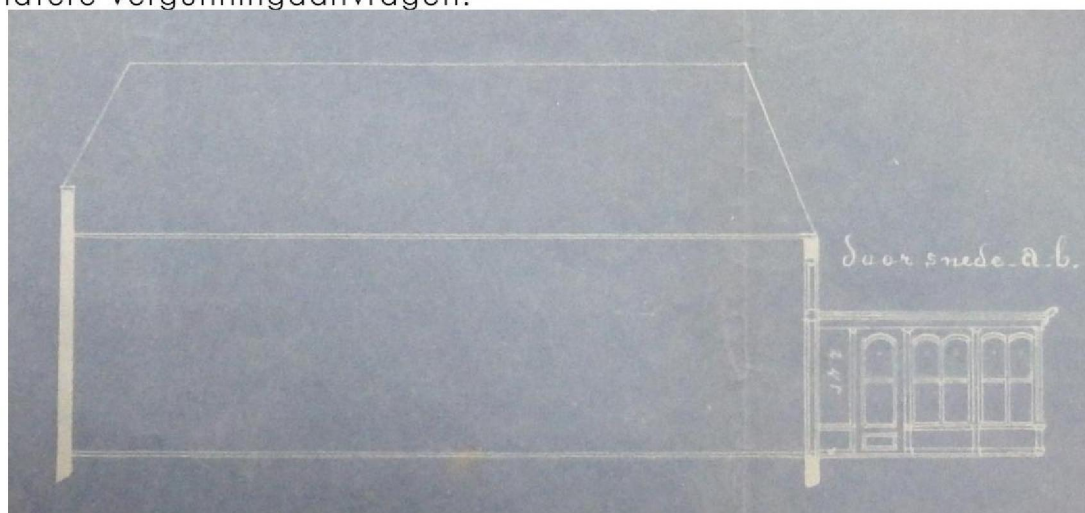
Langs de Hereweg is blijkens de Kadastrale Minuut al bebouwing aanwezig. Een van die gebouwen blijkt een voorganger van het nu onderzochte dubbele woonhuis. De percelen 453 tot en met 456 zijn in het bezit van de weduwe 5.1.2e, kastelein. Het complex bestaat uit een tuinhuis een huis op, een erf, een huis en een tuin.

Nadat haar dochter 5.1.2e, inmiddels zelf weduwe van 5.1.2e Rasker, in 1858 de percelen met opstallen heeft gekocht laat zij rond 1875 door architect 5.1.2e een dubbel woonhuis ontwerpen voor haarzelf en haar zoon 5.1.2e. Van dit ontwerp is de plattegrondtekening aanwezig in de Groninger Archieven (inv. nr. 2129-37111). Op deze tekening is de eerste bouwlaag weergegeven die grotendeels nog overeenkomt met de huidige indeling. De plattegrond van de woningen zijn symmetrisch ten opzichte van elkaar ingedeeld. Een middengang van voor- tot aan de achtergevel met aan weerszijden kamers. De kamers die gescheiden zijn door de bouwmuur zijn smaller en bezitten een vensteropening in de gevel dan die aan de andere zijde van de gang; deze kamers bezitten twee vensteropeningen. De openingen bevinden zich alleen in de voor en achtergevel. Tegen de achtergevel zijn twee aanbouwen geplaatst met een toilet. Tussen de kamers aan de voor- en achterzijde bevindt zich een dubbele rij kleine vertrekken met een gelijke diepte. In de rij die aansluit op de kamers aan de achterzijde zijn trappen geplaatst. De trappen aan de zijde van de brede kamers met een kwart leiden naar de zolders en komen overeen met de huidige positie van de trappen met bovenkwart. De trappen aan de zijde van de smalle kamers leiden waarschijnlijk naar kelderruimten onder de achterkamers die als keukens zijn ingericht. Onder de vensters van de keukens zijn (de dichtzettingen van de keldervensters zichtbaar. Op de tekeningen zijn de binnenwanden aangegeven met stijlen waarop een afwerking is aangebracht; dit verklaart waarom de binnenwanden hol klinken. Waarschijnlijk behoren de binnenwanden van huisnummer 59 voor het overgrote gedeelte ook nog bij de uit 1874 daterende bouwperiode. Deze aanname is gedaan op basis van de gelijke uitvoering van de aanwezige wanden met paneeldeuren met als op de eerste bouwlaag.

Afb. 11: Plattegrondtekening van de woonhuizen met huisnummers 59 en 61; de bovenzijde is de voorzijde aan de Hereweg. Op het stempel links boven is zichtbaar "5.1.2e", Architect Groningen". (bron: Groninger Archieven 2129-37111)

De woonhuizen blijken elk een apart schilddak te bezitten. Dit kan geconcludeerd worden uit de aanwezige tekeningen die behoren bij latere vergunningaanvragen.

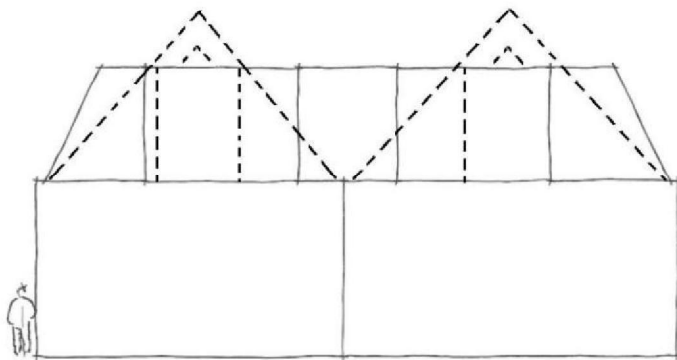
Afb. 12: Uitsnede uit de tekening behorende bij de aanvraag uit 1902, waarop de doorsnede van de serre en de kapvorm zichtbaar zijn. (bron: Groninger Archieven, 2537 - 4692)

Op de tekening behorende bij de aanvraag voor de bouw van een serre uit 1902 is in de langsdoorsnede een kapvorm aangegeven met hellende vlakken aan de voor- en achterzijde van het casco. Op de tekeningen die behoren bij de aanvragen voor het wijzigen van de dakvorm in 1907 is in de dwarsdoorsnede van beide casco's een zadeldakvorm aangegeven (afb. 4). Het enige spoor dat op de aanwezigheid van de dakvoor wijst is de diagonale lijn die gevormd wordt door twee verschillende baksteensoorten in het gevelgedeelte onder het dakschild op de niet zichtbare rechter zijgevel die aansluit op de rechterzijgevel van het dakhuis.

Afb. 13: Achtergevel onder dakschild van rechter zijgevel en diezelfde gevel van het dakhuis met twee verschillende soorten metselwerk, waarin een diagonale aansluiting is te herkennen

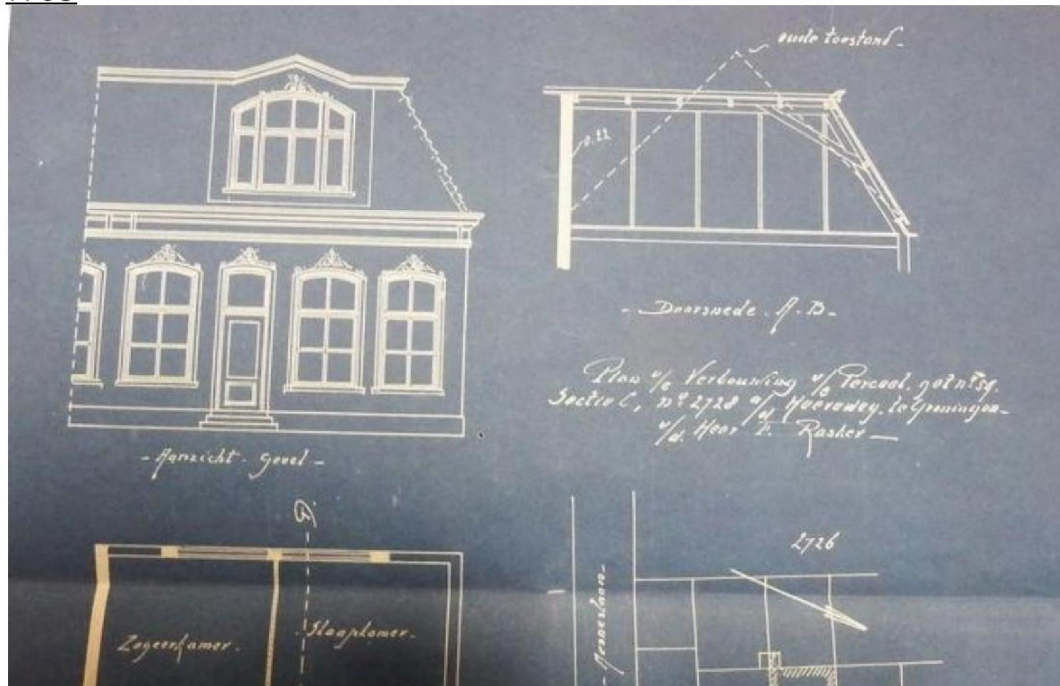
Bij de vernieuwing van de kap zijn de waarschijnlijk dan aanwezige dakkapellen op de voorgevel ook vergroot. Het afwijkende metselwerk van de kapellen is daarvoor een aanwijzing. Waarschijnlijk is wel de oorspronkelijke beëindiging van die kapellen met bijbehorende ornamenten overgenomen. De oorspronkelijke voorgevel zou gereconstrueerd kunnen worden naar een vergelijkbaar woonhuis aan het Damsterdiep 68 waarvan de voorgevel dezelfde vormen en gelijklopende ornamenten bezit.

Afb. 14: Reconstructie voorgevels op basis van aangetroffen sporen (links). Gevel van een soortgelijk woonhuis aan het Damsterdiep (rechts).

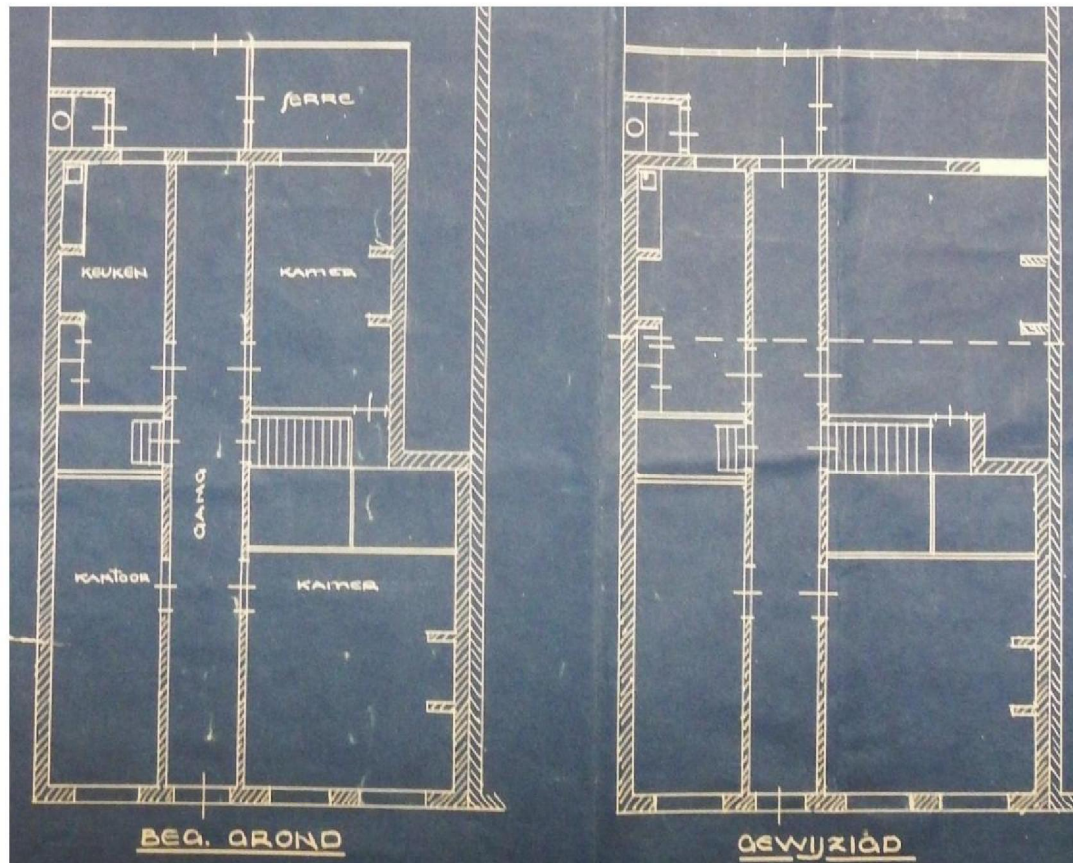
Op de plattegrond blijkt dat de achtergevel smaller dan de voorgevel. De blijkbare aanwezige diepe uitsparing is het gevolg van de splitsing en samenvoeging van percelen en correspondeert met die op de hulpkaart uit het Kadaster met dienstjaar 1875. Door die diepe uitsparing heeft de vrijstaande zijgevel van huisnummer 59 aanvankelijk op de zolder een borstwering gehad

1908

Afb. 15: Uitsnede uit de tekening behorende bij de aanvraag van huisnummer 59 uit 1907, waarop het nieuwe gevelaanzicht met doorsnede is aangegeven. In de doorsnede is ook de oude kapvorm zichtbaar. Voor huisnummer 61 is een zelfde aanvraag gedaan (afb. 4). (bron: Groninger Archieven, 2129 – 22726)

In 1908 worden beide woonhuizen van één nieuwe kap in de vorm van een afgeknot schilddak voorzien. Aanvankelijk lijkt aan voor huisnummer 61 een aanvraag te zijn ingediend (zie afb. 4). Op bovenstaande tekening voor huisnummer 59 is een doorlopende kap getekend en de bouw van het dakhuis op de achtergevel aangegeven. De bouw van dit gedeelte in kruisverband met waarschijnlijk schuifvensters wijzen naar die datering. Voordien waren beide woonhuizen oorspronkelijk met een eigen schilddak beëindigd, zoals blijkt uit de bijbehorende tekeningen en die van een aanvraag voor de bouw van een serre uit 1902 (afb. 11). Deze verbouwing wordt ook bevestigd met de gegevens uit het Kadaster dat voorzien is van het dienstjaar 1909. De kap lijkt gezien de constructie en de aanwezige hangschouwen in de bouwmuur uit deze periode te dateren. Het feit dat ruimten op de zolder te verwarmen zijn geeft aan dat het bijzondere woonruimten betreft. Deze ietwat bijzondere situatie is verklaarbaar door de functieaanduiding van "logeerkamer" op de verbouwingstekeningen.

Afb. 16: Uitsnede uit de tekening behorende bij de aanvraag van huisnummer 59 uit 1928, waarop de bestaande en de nieuwe begane grond zijn aangegeven; zie ook afb. 5. (bron: Groninger Archieven, 2537 – 4692)

Het feit dat in datzelfde archief zich een tekening uit 1925 bevindt behorende bij de aanvraag van huisnummer 59 om met een eigen afgeknot schilddak aan te mogen sluiten op de hogere belending van huisnummer 57 lijkt voor verwarring te zorgen. Het lijkt hier om een tekentechnische benadering te gaan van een verbouwing die uiteindelijk niet is uitgevoerd.

De serre lijkt met de verbouwing van de kap te zijn uitgevoerd. Van deze serre zijn geen tekeningen aangetroffen. Plannen voor een serre waren er al langer, getuige de bouwaanvraag uit het jaar 1902 die in het archief is aangetroffen (afb. 11), waarvan de vorm en detaillering echter niet overeen stemmen met de huidige serre. De vensterindeling van de pui vertoont meer overeenkomsten met die van de vensters in het dakhuis. De constructie en de pui zijn nog grotendeels aanwezig.

1928

Vanaf 1928 vinden er diverse verbouwingen plaats. Achtereenvolgens wordt eerst een aanvraag gedaan om de diepe buitennis naast het kantoor bij deze kantoorruimte te betrekken. De sporen van deze verbouwing zijn aangetroffen in KAMER 3 van huisnummer 59. Het betreft hier een bakstenen muur tegen de zijkant van de kast (alkoof) onder de trap, de aanwezige vertanding in de voormalig achtergevel van de serre en de met verticaal geplaatste kraaldelen beklede buitenwand in de achtergevel van huisnummer 59 die aansluit tegen de zijgevel van de belending met huisnummer 57. Met de verlenging van de achtergevel wordt ook de achtergevel van de serre verlengd naar de zijmuur van nummer 57. De tussenwand van de serre wordt opnieuw gemaakt, nu zonder deuropening; het nu onbereikbare gedeelte wordt bereikbaar vanuit de

verbrede achterkamer. Van een van de vensters verdwijnt de gemetselde borstwering en het schuivende onderraam. In de ontstane opening is (later) een glasdeur geplaatst. Daarna volgt de verbouwing van de toiletten tot toiletruimten gecombineerd met de aanbouw van een bijkeuken en berging. Met de vervanging van de toiletten worden beide woningen ook aangesloten op de gemeentelijke riolering. Aan de zijde van huisnummer 61 is de vergroting bescheiden gebleven met een berging die meet weg heeft van een kast. Aan de zijde van nummer 59 wordt tegen het toilet ook een berging aangebouwd nu met een flinke maat. Daardoor staat een gedeelte van de rechter zijgevel niet haaks op de achtergevel maar sluit aan op de dagkant van het venster in de oorspronkelijke achtergevel.

1960

Aan de zuidelijke zijde tegen het woonhuis met huisnummer 61 heeft nog een casco gestaan dat ten behoeve van de verbreding van de Menneslaan to Vechtstraat afgebroken is. Dat de huidige zijgevel is uitgevoerd in halfsteens verband is verhuult de sporen op de buitenzijde van de bouwmuur die de nummer 63 en 61 van elkaar scheiden. Deze muur is waarschijnlijk direct na de aanleg van de Vechtstraat aan het beding van de jaren '60 van de twintigste eeuw aangebracht.

Afb. 17: Afbeelding uit ca. 1974 met de woonhuizen aan de Hereweg. De schuiframen van huisnummer 61 (links) bezitten nog hun roedenverdeling. (bron: beeldbank Groninger Archieven NL-GnGRA_1785_13235)

1980

Nadat in 1980 de beide woonhuizen worden verkocht wordt door de nieuwe eigenaar van huisnummer 59, **5.1.2e** **5.1.2e** en **5.1, 5.1.2e** **5.1.2e** een verzoek gedaan om het woonhuis te mogen onttrekken aan de reguliere woonbestemming ten behoeve van kamerverhuur. Ook voor huisnummer is een dergelijke procedure gestart. Dit huis is aanvankelijk nog bewoond door een familie Mulder die nog een aanvraag doet in 1980

voor de verbouw van de woning. Deze verbouwing houdt in het dicht maken van de toegang tot de kelder en op die plaats een toilet en een aparte douchecel ingebouwd. Het kelderlicht wordt aan de buitenzijde dicht gemetseld. Niet in de aanvraag opgenomen zijn de gemoderniseerde stookplaatsen die zijn voorzien van een gemetseld ombouw. Nadat het door legstand is gekraakt worden de woningen verkocht aan een woningstichting die de verhuur op zich neemt.

2. Beschrijving

Het onderzochte pand staat in de gevelwand aan de westelijke zijde van de Hereweg op een smal en ondiep kavel. De Hereweg is de oude hoofdweg vanuit het zuiden de stad Groningen bereikbaar maakte

Afb. 18: luchtfoto van Groningen met midden op de afbeelding de Hereweg. Linksboven bevindt zich het stationsement. (bron: GoogleMaps)

2.1 Massa

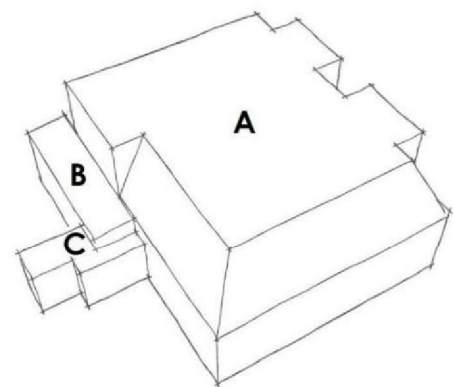
Het pand is een dubbel woonhuis dat bestaat uit een bouwvolume. Beide woonhuizen bezitten een bouwlaag met een zolder onder een afgeknot schilddak.

2.2 Gevels

Het woonhuis met huisnummer 59 is tegen de belending Van de bouwdelen B en C zijn alleen de zuidelijke gevel en een gedeelte van de oostelijke gevel van bouwdeel C zichtbaar. Doordat de bovenverdieping apart wordt bewoond was het niet mogelijk om op korte termijn deze appartementen te bezoeken.

2.2.1 Oostelijke gevel

Symmetrisch ingedeelde voorgevel van bouwdeel A is geheel opgetrokken van rode baksteen in kruisverband vanaf het maaiveld en wordt beëindigd met een hoofdgewel. De bakstenen bezitten een formaat van 19-19,5 x

Afb. 19: Model van de onderzochte woonhuizen vanuit het zuiden met de bouwdelen. A is het oorspronkelijke dubbele woonhuis, B de serre tegen de achtergevel van nr. 59 en C uitbouw met bergingen van beide woningen.

9-9,5 x 3,8 cm en zijn verwerkt in een 10-lagenmaat van 45,5 cm. Het voegwerk is uitgevoerd als gesneden voegwerk van een kalkmortel. Op het vlakke fries zijn drie consoles aanwezig die de uitkragende kroonlijst met bakgoot ondersteunen. Op de hoek van de aansluiting met de zuidelijke gevel is een strook afwijkend metselwerk in halfsteens verband te herkennen uitgevoerd van bakstenen in een modern waalformaat met een 10-lagenmaat van 63 cm. Deze muur dekt de oorspronkelijke zijgevel of bouwmuur van huisnummer 61 af.

Afb. 20: Voorgevel van de woonhuizen aan de Hereweg. De eerste schoorsteen tegen de zijgevel van de belending behoort bij een stookplaats van huisnummer 59.

De gevel van de eerste bouwlaag is symmetrisch opgebouwd met acht openingen die allen zijn beëindigd met een segmentboog. De derde en de zesde die smaller uitgevoerd zijn, zijn voorzien van de entrees tot de respectievelijke woningen. De openingen zijn allen omlijst en afgedekt met een kuif in Lodewijk XIV-vormen. Centraal in het ornament is een ovaal medaillon, waarin twee diagonale balken in zwart zijn geplaatst op een schild in zilver. In de openingen zijn schuifvensters geplaatst op een uitstekende onderdorpel als lekdorpel. De deurkozijnen bezitten een geprofileerde tussendorpel met een bovenlicht en zijn geplaatst op een hardstenen dorpel met dito stoep. Van huisnummer 59 zijn de bovenlichten van de schuifvensters en het bovenlicht van het deurkozijn enkelruits uitgevoerd en bezitten glas in lood met een rechthoekig patroon waarin een geometrisch motief is aangebracht. De schuivende onderramen zijn enkelruits ook uitgevoerd; aan de binnenzijde zijn de aanzetten van een roedenverdeling tot 4-ruits raam zichtbaar. De entreedeur bezit een paneel in een expressieve vormgeving daterend uit het eerste kwart van de 20^e eeuw; in het middelste paneel is een loket geplaatst met een gebrandschilderd ruitje waarop twee papagaaien staan afgebeeld. Van huisnummer 61 zijn de bovenlichten van de schuifvensters als 2-ruits raam uitgevoerd; het bovenlicht van het deurkozijn is enkelruits uitgevoerd. De

schuivende onderramen zijn enkelruits ook uitgevoerd; aan de binnenzijde zijn de aanzetten van een roedenverdeling tot 4-ruits raam zichtbaar. De entreedeur bezit twee boven elkaar geplaatste panelen, waarvan de bovenste voorzien is van glas dat aan de buitenzijde beschermd is met een gietijzeren rooster. Het onderste (borstwerings)paneel is voorzien van een gebosseerd paneel.

Afb. 21: 2-ruits schuifvenster van huisnummer 59 met omlijsting en bovenlicht voorzien van glas in lood (links). Loket in paneeldeur van huisnummer 59 met gebrandschilderde papegaaien (rechts).

Boven de kroonlijst verheft zich het dakvlak dat aan de bovenzijde is beëindigd met een eenvoudig geprofileerde lijst. Het dakvlak is bedekt met moderne betonpannen, type sneldek, en de hoekkepers zijn belegd met bijbehorende omloopvorsten. Op de kroonlijst zijn twee forse dakkapellen geplaatst die beëindigd zijn met een eenvoudig geprofileerde omlopende lijst die aansluit op de lijst aan de bovenzijde van het dakvlak, die geheel zijn gemetseld. Een baksteenformaat van het metselwerk kan hier niet van worden opgenomen; de dakkapellen lijken echter in een grotere baksteensoort te zijn uitgevoerd. In elke dakkapel is een brede opening geplaatst die omlijst en gedeeltelijk afgedekt is met een kuif in Lodewijk XIV-vormen. Centraal in de ornament is een ovaal medaillon aanwezig, waarin twee diagonale balken in zwart zijn geplaatst op een schild in zilver. In de openingen zijn kozijnen geplaatst met twee tussenstijlen geplaatst op een uitstekende onderdorpel als lekdorpel. Tussen stijlen zijn enkelruits onderramen met enkel- en 2-ruits bovenlichten geplaatst. Onder het 2-ruitsbovenlicht zijn twee naar buiten draaiende stolpramen geplaatst.

2.2.2 Zuidelijke gevel

De zuidelijke gevel van bouwdeel A sluit aan op de oostelijke gevel is vanaf het maaiveld tot aan de overstekende gootlijst uitgevoerd in halfsteens verband van bakstenen in een modern waalformaat met een 10-lagenmaat van 63 cm. De muur is aan de bovenzijde beëindigd met een halfsteens rollaag. Deze muur die geen openingen bezit dekt de oorspronkelijke zijgevel of bouwmuur van huisnummer 61 af. Boven de gootlijst verheft zich het dakvlak dat aan de bovenzijde is beëindigd met een eenvoudig geprofileerde lijst. Het dakvlak is bedekt met moderne betonpannen, type sneldek, en de hoekkepers zijn belegd met bijbehorende omloopvorsten. Onder in het dakvlak zijn twee schoorstenen geplaatst uitgevoerd in halfsteens verband van afwijkende bakstenen. Beide schoorsteen zijn aan de bovenzijde vernieuwd, getuige het afwijkend voegwerk nabij de aansluiting van de uitloop van de rookgassen.

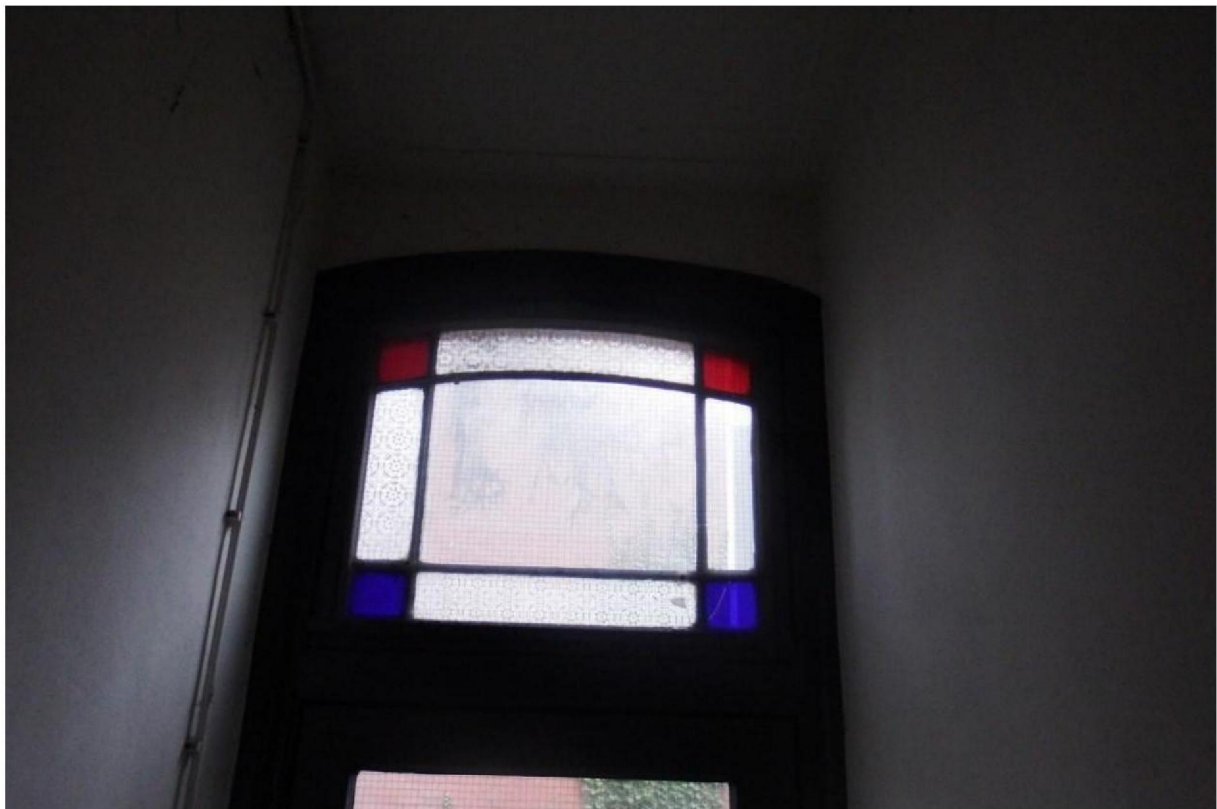
De zuidelijke gevel van bouwdeel C bestaat uit twee gedeelten die beiden vanaf het maaiveld tot aan de daklijst is uitgevoerd in halfsteens verband van verblendstenen in een formaat van 20,5-21 x 10,5 x 5,2 cm en een 10-lagenmaat van 61 cm. Het linker gedeelte dat behoort bij huisnummer 59 bezit geen openingen. In het rechter gedeelte van de gevel dat behoort bij huisnummer 61 zijn twee rechthoekige openingen aanwezig die zijn beëindigd met een halfsteens rollaag. In beide openingen is een rechthoekig deurkozijn aangebracht met paneeldeuren. Naast de borstweringspaneel van verschillende hoogte bezit de linker deur een 6-ruits paneel en de rechter deur een 3-ruits paneel.

Afb. 22: Zuidelijke zijgevel en aansluitende achtergevel van huisnummer 61. Geheel links de bouwdelen C, B en het dakhuis van bouwdeel A behorende bij huisnummer 59.

2.2.3 Westelijke gevel

De westelijke gevel van huisnummer de huisnummers 59 en 61 bestaat uit verschillende gedeelten. De gevel onder de het afgeknotte schilddak aan deze zijde is vrijwel geheel afgedekt door de aanbouwen van huisnummer 59 en gedeeltelijk door de aanbouw van huisnummer 61. Boven de aanbouwen van huisnummer 59 verheft zich een dakhuis. De gevel onder de het afgeknotte schilddak is vanaf het maaiveld tot aan de overstekende gootlijst op gesmede beugels uitgevoerd in kruisverband van bakstenen in een formaat van 23-23,5 x 11-11,5 x 4-5 cm en een 10-lagenmaat van 56 cm. In deze muur (van huisnummer 61) zijn vier segmentboogvormige openingen aanwezig die allen beëindigd zijn met een steens hoge rollaag. In drie openingen zijn 6-ruits schuifvensters geplaatst op een uitstekende onderdorpel als lekdorpel. De tweede opening die smaller is uitgevoerd, is de toegang tot het achtererf van huisnummer 61. Dit deurkozijn dat geplaatst is op een hardstenen dorpel met dito stoep bezit een geprofileerde tussendorpel met een bovenlicht, waarin een ijzeren raam met rechthoekige roedenverdeling is geplaatst. In dit raam is blank en gekleurd (mousseline)glas.

Afb. 23: Bovenlicht van deurkozijn in de achtergevel van huisnummer 61 met het (gekleurde) mousselineglas.

Boven de gootlijst verheft zich het dakvlak dat aan de bovenzijde is beëindigd met een eenvoudig geprofileerde lijst. Het dakvlak is bedekt met moderne betonpannen, type sneldek, en de hoekkeper is belegd met bijbehorende omloopvorsten. Op de gootlijst is een smalle dakkapel geplaatst met een getoogde afdekking in zink. De dakkapel is horizontaal opgeklampt luik terwijl op de gevel een verzinkte vluchtladder is gemonteerd. Onder het linker venster is het metselwerk aangeheeld in halfsteens verband van oranje baksteen. De aanheling blijkt een voormalig

keldervenster dat is dicht gezet nadat door interne verbouwing de kelderruimte onbereikbaar is geworden..

De westelijke gevel van de gemetselde aanbouwen zijn vanaf het maaiveld tot aan de daklijst uitgevoerd in halfsteens verband van verblendstenen in een formaat van 20,5-21 x 10,5 x 5,2 cm en een 10-lagenmaat van 61 cm. In het gevelgedeelte dat bij huisnummer 59 behoort is een rechthoekige opening aanwezig die is beëindigd met een halfsteens rollaag. In de opening is een rechthoekig kozijn aangebracht met uitstekende onderdorpel als lekdorpel. In de opening zijn twee enkelruits naar buiten draaiende stolpramen aangebracht.

Afb. 24: Achtergevel van bouwdeel B (serre) met aansluitend rechts de gevel van bouwdeel C (links). Achtergevel van bouwdeel C (rechts).

Het resterende gevelgedeelte van huisnummer 59 is uitgevoerd als pui, voorzien van vier tussenstijlen en twee tussendorpels, waarvan de onderste is onderbroken. De stijlen zijn tussen de dorpels afgeschuind met biljoenen op kapellen en de bovenste terug liggende tussendorpel is geprofileerd. In de bovenste reeks openingen zijn 2- en 3-ruits bovenlichten aangebracht; in de reeks eronder enkelruits ramen; in twee openingen uitgevoerd als naar buiten draaiende stolpramen. Tussen de ramen is een moderne enkelruits glasdeur aangebracht met stapeldorpel. In de onderste reeks openingen zijn vlakke multiplex panelen aangebracht; aan de binnenzijde blijken zich hier verticaal geplaatste kraaldelen aanwezig te zijn. Boven dit gevelgedeelte is een flauwhellend lessenaarsdak aanwezig dat aansluit op de gemetseld gevel die het afgeknotte schilddak ondersteunt. Het dakvlak dat wordt gevormd door sporen met koppelregels en een verticaal geplaatst beschot. De balken zijn buiten de knooppunten afgeschuind met biljoenen op kapellen. Het dak dat is bekleed met bitumen is voorzien van drie daklichten die beglaasd zijn met draadglas op beugels en klemprofielen.

De westelijke gevel van het dakhuis met de aansluitend wang op het hellende dak van huisnummer 59 is vanaf het lessenaarsdak tot aan de overstekende dakrand uitgevoerd in kruisverband van bakstenen, waarvan geen formaat kon worden opgenomen. De baksteensoort lijkt op die in de aanbouwen van de eerste bouwlaag is toegepast; die soort bezit een formaat van 20,5-21 x 10,5 x 5,2 cm en een 10-lagenmaat van 61 cm. In de gevel zijn twee getoogde openingen aanwezig die beëindigd zijn met een halfsteens rollaag. In de openingen zijn rechthoekige kozijnen geplaatst op een uitstekende onderdorpel als lekdorpel en voorzien van een tussendorpel; het bovenlicht bezit twee en tussenstijlen in het opening

onder de tussendorpel zijn twee enkelruits stolpramen geplaatst. De kozijnen zijn volledig beglaasd met isolatieglas.

De westelijke gevel die de aansluiting vormt tussen de noordelijke gevel van het dakhuis en het noordelijke dakschild van het afgeknotte schilddak is ook gemetseld in kruisverband. De begrenzing van de twee baksteensoorten waarmee dit gevelgedeelte is gemetseld vormen een diagonale lijn vanaf de dakvoet. Deze lijn lijkt overeen te komen met de gestippelde lijn op een tekening uit 1907 die de verbouwing van de twee oorspronkelijke zadeldakvormen tot de huidige kapvorm aangeven.

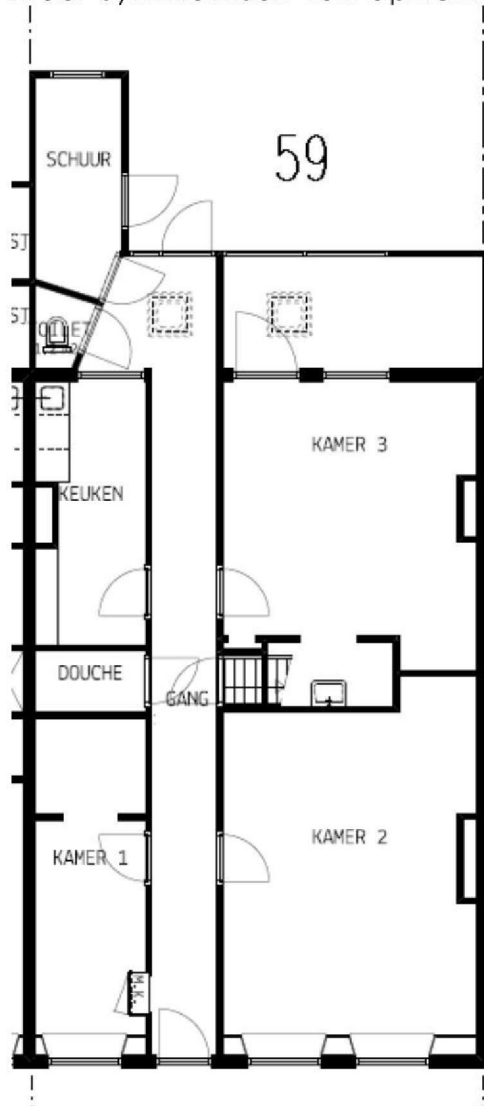
2.2.4 Noordelijke gevel

De noordelijke gevel van huisnummer 59 is vrijwel geheel afgedekt door de belending met huisnummer 57. Het zichtbare gedeelte vanaf de dakvoet tot aan de omlopende lijst bestaat uit twee gedeelten. Het westelijke gedeelte sluit aan op dat van de westelijke gevel en is vanaf het platte dak tot aan de omlopende lijst uitgevoerd in kruisverband van bakstenen waarvan het formaat niet opgenomen kan worden. Deze gevel bezit een rechthoekige opening, waarin een kozijn is geplaatst met een overstekende onderdorpel als lekdorpel. In het kozijn is een enkelruits draairaam geplaatst. Aan de rand van het platte dakvlak rijst een schoorsteen op in halfsteens verband die met een gebogen versleping tegen de gevel van het dakhuis is geplaatst.

Boven de zakgoot die aansluit op de zijgevel van de belending verheft zich het dakvlak dat aan de bovenzijde is beëindigd met een eenvoudig geprofileerde lijst. Het dakvlak is bedekt met moderne betonpannen, type sneldek, en de hoekkeper is belegd met bijbehorende omloopvorsten. In de zakgoot rijst een schoorsteen op in halfsteens verband die tegen de gevel van de belending is geplaatst.

2.3 Binnenruimten

Het casco is ingedeeld in twee min of meer even grote woningen die elk bestaan uit een begane grond en een zolder. De woningen zijn min of meer symmetrisch ten opzichte van elkaar ingedeeld.

Afb. 25: Plattegrond eerste bouwlaag.
(bron: tekening D-01, definitief ontwerp
verbouwing BURO DECIDE d.d. 9-11-2017)

2.3.1 Begane grond huisnummer 59

Deze eerste bouwlaag is ingedeeld in een middengang met aan weerszijden een voor- en een achterkamer. De twee kamers rechts van de gang zijn breder dan die aan de linkerzijde van de gang. De achterste kamer aan de linkerzijde van de gang is de keuken. Tussen de voor- en achterkamer rechts bevindt zich een trap naar de zolder; tegenover de trap is een doucheruimte aanwezig. GANG

Lange smalle ruimte achter de entree aan de Hereweg die eindigt in een vierhoekige ruimte van de aanbouw. De houten vloer van het lange smalle gedeelte is bekleed met tapijt en de wanden zijn vlak gepleisterd; in het pleisterwerk is een lambrizeringslijst aangebracht. Het plafond is voorzien van moderne gipsplaten. De lange wanden waarin alle deuropeningen naar de kamers, keuken en de zolder zijn geplaatst klinken hol. Alle deuren met geprofileerde omlijstingen zijn als paneeldeuren uitgevoerd; geëmbosseerde panelen zijn grotendeels afgeplaat. Aan het einde van de gang is een segmentboogvormige opening aanwezig waarin een kozijn met

tussendorpel is geplaatst op een hardstenen dorpel. Het getoogde bovenlicht bezit een rechthoekige ijzeren roedenverdeling, waarin gekleurd mousselineglas of draadglas is geplaatst; de deur in dit kozijn is verdwenen.

De vierhoekige ruimte bezit een lager aangelegde vloer die is bekleed met vierkante tegels in twee kleuren in een diagonaal dambordpatroon. In dit vloerveld is een hardstenen stoepplaat gelegd voor de deuropening naar de smalle gang. De stoep en vloertegels zijn ook aanwezig voor de buitendeur vanuit de gang van huisnummer 61 en zijn hier gehandhaafd nadat de aanbouwen zijn aangebracht. In de ruimte zijn twee van de vier wanden gemetseld. De eerste muur is vanaf de vloer tot aan de onderzijde van de dakconstructie van het lessenaarsdak gemetseld in kruisverband van bakstenen met een formaat van 23-23,5 x 11-11,5 x 4-5 cm en een 10-lagenmaat van 56 cm. In het metselwerk zijn drie segmentboogvormige openingen aanwezig die beëindigd zijn met een steens hoge rollaag. De linker opening bezit het deurkozijn dat is in het eerste gedeelte van de gangruimte is beschreven. Naast de deuropening

bevinden zich twee openingen boven elkaar, waarvan de onderste is afgeplaat.

Afb. 26: Gedeelte van de achtergevel van bouwdeel A in bouwdeel B (serre). Centraal het afgeplate kelderlicht met daarboven de dorpel van het keukenvenster. Links de hardstenen stoep voor de deuropening naar de gang; rechts de paneeldeur naar het toilet.

In deze opening blijkt gezien de positie een keldervenster te zijn geplaatst van een kelderruimte die niet meer toegankelijk is. De opening erboven bezit een 6-ruits schuifvenster op een uitstekende houten onderdorpel als lekdorpel. In de dagkant van het rechter venster sluit de tweede muur aan die vanaf de vloer tot aan de rand van de lijst is gemetseld in halfsteens verband van verblendstenen met een formaat van 20,5-21 x 10,5 x 5,2 cm en een 10-lagenmaat van 61 cm. In de onderzijde van de deuropening maar het toilet zijn de met cementmortel dicht gesmeerde gaten van dit baksteentype zichtbaar. In het metselwerk zijn twee rechthoekige openingen aanwezig, die beëindigd zijn met een rollaag. In elke opening is een rechthoekige deurkozijn geplaatst met een paneeldeur, waarin een 3-ruits glaspaneel is aangebracht. Achter de linker deur bevindt zich het TOILET en de rechter geeft toegang tot een BERGRUIMTE. De derde wand bezit een pui die voorzien is van een reeks bovenlichten, een borstwering en een deuropening met enkelruits glasdeur met stapeldorpel. In de borstwering is een getimmerd paneel aanwezig terwijl de overige openingen zijn voorzien van enkelruits ramen. De vierde wand is voorzien van een beschieting van verticaal geplaatste kraaldelen.

TOILET

Geheel afgewerkte ruimte met gedeeltelijk betegelde en gepleisterde en geschilderde wanden, een gipsplatenplafond. De vloer van deze ruimte is voorzien van d.h.g.tegels 10 x 10 cm. Het wandtegелwerk is min of meer voegloos aangebracht; in het tegelvlak is een horizontale lijst van smalle afwijkend gedecoreerde tegels aangebracht

Afb. 27: Toiletruimte van huisnummer 59 met betegelde vloer en gedeeltelijk betegelde wand met sierstrip (links). Trap naar de zolder met geschilderde loper (rechts).

BERGRUIMTE

Geheel afgewerkte ruimte met gepleisterde en geschilderde wanden, een houten dakbalklaag. De vloer van deze bergruimte is voorzien van een cementdekvloer.

KAMER 1

Geheel afgewerkte ruimte die ingedeeld is met een moderne tussenwand, waardoor een slaapnis ontstaat. De vloer is bekleed met modern laminaat. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien geschilderd pleisterwerk. De wand met het schuifvenster is voorzien van een diepe betimmering met binnenluiken en een vensterbank. De binnenluiken die het venster volledig blinderen zijn in geopende toestand weg gevouwen in de dagkant van de betimmering. Het in de dagkant zichtbare luik bezit één paneel met geprofileerde rand; het erachter gevouwen smaller paneel is vlak. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met een rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam. Het gebosseerde paneel aan de voorzijde van de zitbank bezit een diamantkop. Naast de deur in deze ruimte is een ondiepe kast getimmerd die afgesloten is met een vlakke deur en waarin zich e meterkast bevindt.

DOUCHE

Geheel afgewerkte ruimte met een vloer van d.h.g.-tegels 10 x 10 cm, waarin een verlaging aanwezig is met schrobputje. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien van moderne wandtegels 15 x 15 cm. De toegang van doucheruimte is afgesloten met een paneeldeur in omlijsting

KEUKEN

Geheel afgewerkte ruimte met een houten vloer die bekleed is met linoleum. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond gepleisterd. Naast

het aanrecht is de oorspronkelijke keukenschouw aanwezig, die aan de voorzijde omlijst is met hout. Op de houten lijst is de rechthoekige schouwboezem geplaatst met het zelfde grondplan als de nis. De nis en wandvlak boven het moderne aanrecht zijn betegeld met moderne wandtegels 15 x 15 cm. Tussen de schouw en voorste muur is een voorraadkast aanwezig. De deuren zijn opgeklampt met spiegelklampen die aan de binnenzijde diepe panelen vormen. De buitenzijde is vlak uitgevoerd en bezit zinken behanglijsten.

KAMER 2

Geheel afgewerkte ruimte, voorzien van een moderne vloer van gelakte houten delen. De wanden zijn tot aan het vlakke plafond voorzien geschilderd pleisterwerk. Centraal op de zijmuur die de scheiding met huisnummer 57 vormt is een stookplaats met schoorsteenmantel geplaatst. De stookplaats is omlijst met een zwart marmeren ombouw met afdekplaat in eenvoudige rechthoekige vormen. De binnenzijde van de voorgevel is bekleed met een voorzetwand, waarin de beide aanwezige schuifvensters in een aparte rechthoekige nis zijn geplaatst. De nissen zijn omzoomd met geprofileerde lijsten op neuten. In de nissen zijn de binnenluiken en een vensterbank aangebracht. De binnenluiken die de vensters volledig blinderen zijn in geopende toestand weg gevouwen in de dagkanten van de nissen. Het in de dagkant zichtbare luik bezit één paneel met geprofileerde rand; het erachter gevouwen smaller paneel is vlak. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met een in en uitwenkende vorm en rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam. De uitwenkende gedeelten van de zitbanken zijn ondersteund door rijk gesneden consoles.

Afb. 28: KAMER 2 met uitzicht op de Hereweg. De beide vensters zijn in een nis geplaatst met een dubbele vensterbank en voorzien van binnenluiken

TRAP

Verdreven steektrap met bovenkwart naar de zolder achter een paneeldeur in geprofileerde omlijsting.

KAMER 3 MET SERRE

Geheel afgewerkte ruimte, waarvan de houten vloer is geschilderd. De wanden zijn tot aan het vlakke plafond voorzien geschilderd pleisterwerk. Rechts naast de deur is een dubbele vlakke deur aanwezig die toegang geven tot een diepe kast en waarin de onderzijde van de trap zichtbaar is. De deuren zijn opgeklampt met spiegelklampen die aan de binnenzijde diepe panelen vormen. De buitenzijde is vlak uitgevoerd en bezit zinken behanglijsten. Deze kast blijkt gezien zijn afmetingen een alkoof te zijn: een slaapruijme voordat slaapkamers in zwang kwamen. De linker zijmuur van deze ruimte blijkt te zijn gemetseld en blijkt oorspronkelijk een buitenmuur van een grondplan dat ten opzichte van het voorste gedeelte versmald is uitgevoerd, waardoor meer van de zijgevel van nummer 57 vrij bleef. De bouwtekeningen met het oorspronkelijke grondplan zijn in het archief aangetroffen. Centraal op de zijmuur die de scheiding met huisnummer 57 vormt is een stookplaats met schoorsteenmantel geplaatst.

Afb. 29: Eenvoudige omlijsting stookplaats in zwart natuursteen (links). Ingebouwde kast (alkoof) waarin de zoldertrap is geplaatst. Dubbele deuren zijn in de ruimte vlak; kastzijde gepaneeld met klampen en spiegelklampen (rechts).

De stookplaats is omlijst met een zwart marmeren ombouw met afdekplaat in eenvoudige rechthoekige vormen. De binnenzijde van de vensters in de scheidingsmuur met de serre zijn bekleed: de dagkanten zijn voorzien van drie panelen en een vensterbank. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam. Van het rechter venster is deze opzet nog geheel aanwezig; van het linker venster zijn het schuivende onderraam en de borstwering verwijderd, de stijlen verlengd en een 6-ruits glasdeur met gepaneelde borstwering aangebracht als toegang tot de serre.

De serre bezit een lager aangelegde vloer die is bekleed met vierkante tegels in twee kleuren in een diagonaal dambordpatroon. In de ruimte is

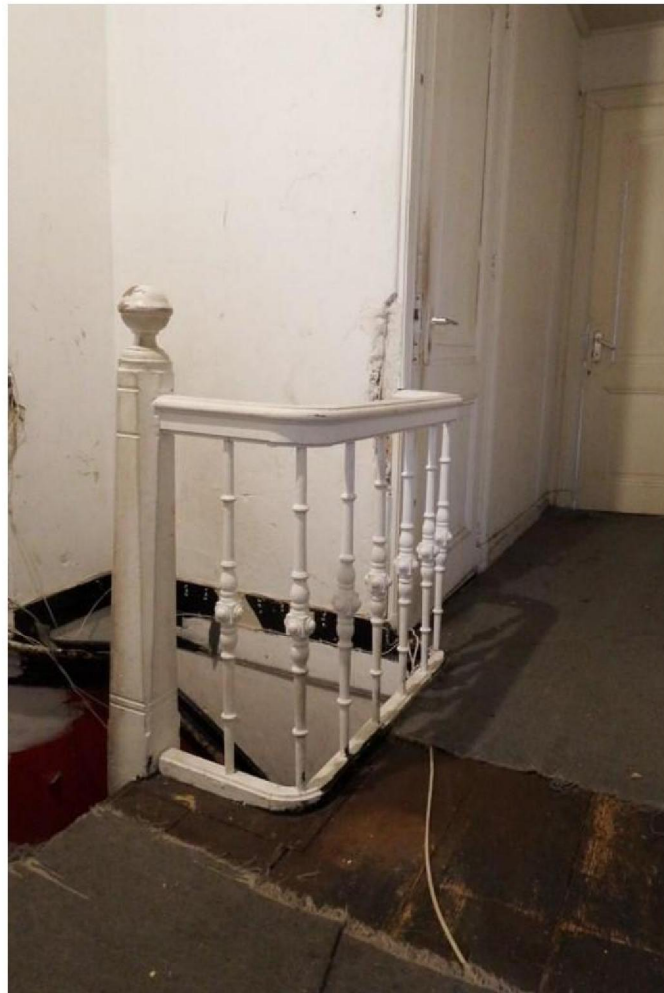
twee van de vier wanden gemetseld. De eerste muur is vanaf de vloer tot aan de onderzijde van de dakconstructie van het lessenaarsdak gemetseld in kruisverband dat is geschilderd van bakstenen met een formaat van 23-23,5 x 11-11,5 x 4-5 cm en een 10-lagenmaat van 56 cm. In het metselwerk zijn twee segmentboogvormige openingen aanwezig die beëindigd zijn met een steens hoge rollaag. De rechter opening bezit het deurkozijn dat is in het eerste gedeelte van KAMER 3 is beschreven. Het boven de deur bevindt zich nog het oorspronkelijke 2-ruits bovenlicht van het oorspronkelijke schuifvenster. De linker opening bezit een 6-ruits schuifvenster op een uitstekende houten onderdorpel als lekdorpel. De gemetselde muur die tot aan de onderdorpel van het aanwezig venster bekleed is met een moderne houten lambrizing bezit naast het linker venster een verticale vertanding. Het metselwerk links daarvan blijkt een enigszins afwijkend formaat en structuur te bezitten maar wel in dezelfde lagenmaat door gemetseld. Dit metselwerk betreft een verlenging van de oorspronkelijke achtergevel, waarbij de het versmalde gedeelte is verbreed tot dezelfde breedte als ter hoogte van KAMER 2.

De tweede muur sluit tegen de eerste aan en is vanaf de vloer tot aan de dakconstructie gemetseld in kruisverband. Deze muur behoort bij de belending van huisnummer 57 en is verder niet opgenomen. De derde wand bezit een pui die voorzien is van twee 3-ruits bovenlichten, een borstwering en twee enkelruits stolpramen. In de borstwering is een getimmerd paneel aanwezig terwijl de ramen in de overige openingen zijn voorzien van enkel glas. De vierde wand is voorzien van een beschieting van verticaal geplaatste kraaldelen. Deze wand scheidt de serre van het uiteinde van de gangruimte en onderbreekt de pui en de dakconstructie niet.

2.3.2 Zolder huisnummer 59

De zoldertrap komt uit op een OVERLOOP, waaraan alle ruimten grenzen. Links van de OVERLOOP bevinden zich KAMER 4, de KEUKEN en KAMER 6, voor de OVERLOOP KAMER 5 en achter de OVERLOOP een zijkamer die bij KAMER 6 behoort.

De zoldertrap komt uit op een OVERLOOP, waaraan alle ruimten grenzen. Voor de OVERLOOP bevindt zich KAMER 4 en achter de OVERLOOP de KEUKEN. Rechts naast de OVERLOOP zijn KAMER 5 en KAMER 6 aanwezig.

Afb. 30: Plattegrond zolder. (bron: tekening D-01, definitief ontwerp verbouwing BURO DECIDE d.d. 9-11-2017, links). Traphek op de overloop met gedraaide balusters, gevormde handlijst en bewerkte hoofdbaluster (rechts)

OVERLOOP

Bijna vierkante ruimte, toegankelijk met de trap, die geheel is afgewerkt. Om het trapgat een eenvoudige balustrade van houten gedraaide spijlen met handlijst die aansluit op de hoofdbaluster met knop (afb. 23). Houten vloer voorzien van tapijt, gestucte en geschilderde wanden en het plafond bekleed met geschilderde kraaldelen.

TOILET

Geheel afgewerkte ruimte met gedeeltelijk betegelde en gepleisterde en geschilderde wanden, een gipsplatenplafond. De vloer van deze ruimte is voorzien van d.h.g.tegels 10 x 10 cm. Het wandtegelwerk is min of meer

voegloos aangebracht; in het tegelvlak is een horizontale lijst van smalle afwijkend gedecoreerde tegels aangebracht

BERGRUIMTE

Geheel afgewerkte ruimte met gepleisterde en geschilderde wanden, een houten dakbalklaag. De vloer van deze bergruimte is voorzien van een cementdekvloer.

KAMER 4

Geheel afgewerkte ruimte met een geschilderde houten vloer, gestucte en geschilderde wanden en een geschilderd kraaldelenplafond. Op de scheidingsmuur met huisnummer 61 is een gemetselde en gepleisterde hangschouwte aangebracht, waarop een kachel aansluit. Dit hangschouwte is de fundering van een schoorsteen die niet meer op het platte dak aanwezig lijkt te zijn.

KEUKEN

Geheel afgewerkte ruimte met een geschilderde houten vloer, geschilderde wanden voorzien van gipsplaten of stucwerk en geschilderde gipsplatenplafonds. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien van moderne wandtegels 15 x 15 cm. In de ruimte is een modern aanrechtblok geplaatst.

Afb. 31: Gaskachel met aansluiting op de hangschouw in KAMER 4 (links). Deurkozijn met bovenlicht en paneeldeur in het rechter gedeelte van KAMER 6 die ooit toegankelijk was vanaf de overloop. Aan de zijde van de overloop is deze deur niet zichtbaar door beplating.

KAMER 6

Kamer bestaande uit twee geheel afgewerkte ruimten. De linker ruimte bezit een met vinyl beklede houten vloer, gestucte en geschilderde

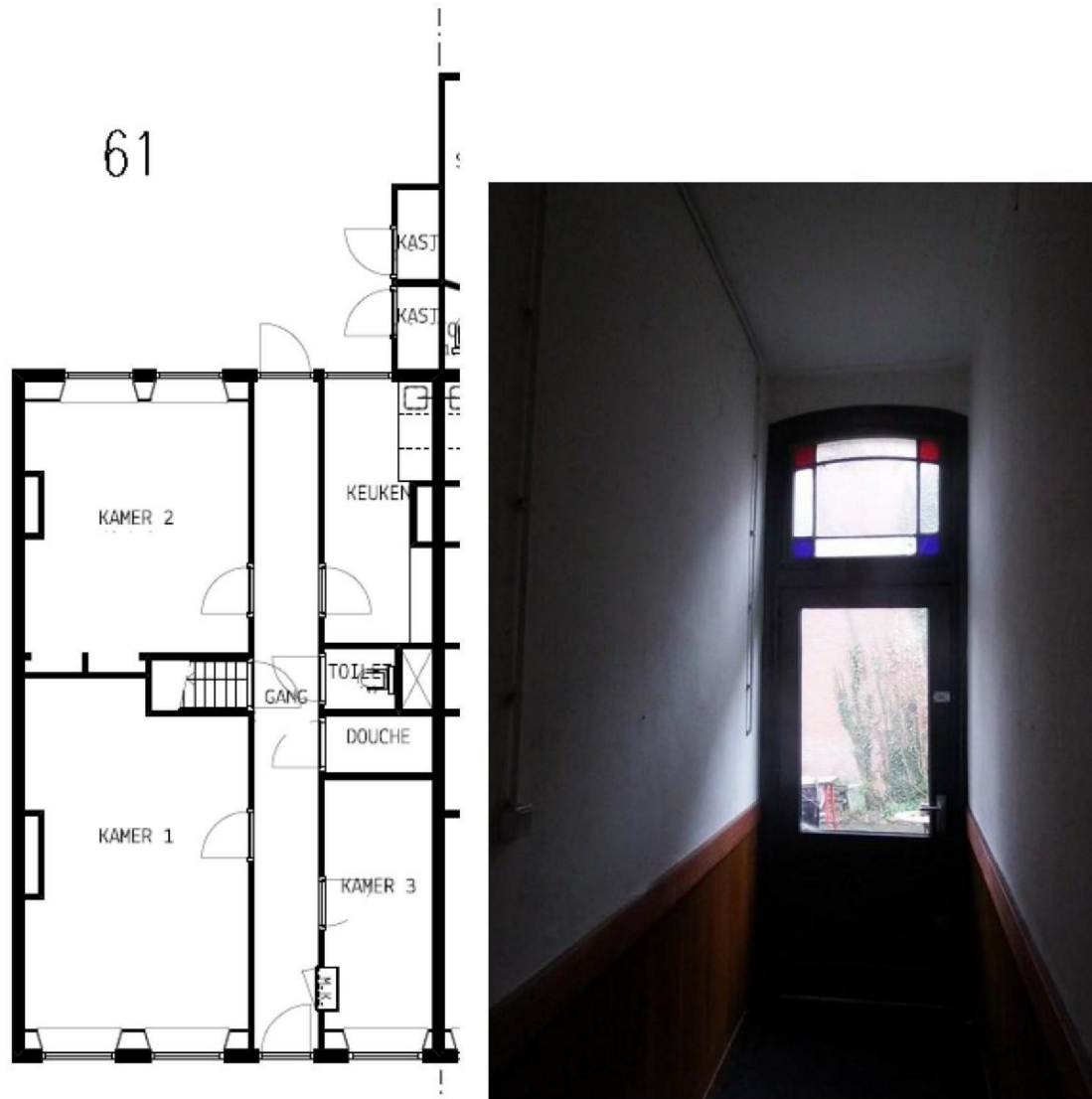
wanden en een geschilderd kraaldelenplafond. De scheidingsmuur met huisnummer 61 is vrijwel geheel bekleed met metselwerk in porisostenen die zijn geschilderd. In dit metselwerk is de gepleisterde schoorsteenkanal opgenomen van de eronder aanwezige keukenschouw en waarop een kachel aansluit. Daarnaast is een gepleisterde afdruk aanwezig dat van een hangschouwtje blijkt. Dit hangschouwtje is de fundering van een schoorsteen die niet meer op het platte dak aanwezig lijkt te zijn. Ook de afvoer van de keukenschouw lijkt niet meer op het dak aanwezig. De rechter ruimte die met een omlijste deuropening is verbonden met de linker bezit een geschilderde houten vloer, gestucte en geschilderde wanden en een geschilderd kraaldelenplafond. In de ruimte is de oorspronkelijke toegang met paneeldeur zichtbaar. Het omlijste kozijn bezit een apart enkelruits bovenlicht.

KAMER 5

Kamer bestaande uit twee geheel afgewerkte ruimten. Beide ruimten bezitten een geschilderde houten vloer, gestucte en geschilderde wanden en een geschilderd kraaldelenplafond. In de wand tussen de ruimten is een opening met een moderne afwerking zichtbaar. Uit de schuine plafonds steken balken als korbelen die onderdelen zijn van een spantconstructie.

2.3.3 Begane grond huisnummer 61

Deze eerste bouwlaag is ingedeeld in een middengang met aan weerszijden een voor- en een achterkamer. De twee kamers links van de gang zijn breder dan die aan de rechterzijde van de gang. De achterste kamer aan de rechterzijde van de gang is de keuken. Tussen de voor- en achterkamer rechts bevindt zich een trap naar de zolder; tegenover de trap zijn een toilet- en doucheruimte aanwezig.

Afb. 32: Plattegrond begane grond. (bron: tekening D-01, definitief ontwerp verbouwing BURO DECIDE d.d. 9-11-2017, links). Gang met deurkozijn naar achtererf (rechts).

GANG

Lange smalle ruimte achter de entree aan de Hereweg die eindigt tegen de achtergevel met een segmentboogvormige opening. In de opening is een kozijn met tussendorpel geplaatst op een hardstenen dorpel. Het getoogde bovenlicht bezit een rechthoekige ijzeren roedenverdeling, waarin gekleurd mousselineglas of draadglas is geplaatst. De houten vloer van het lange smalle gedeelte is bekleed met tapijt en de wanden zijn vlak gepleisterd; in het pleisterwerk is een lambrizeringslijst aangebracht. Het plafond is gestuct met brede perklijsten en een ornament. De lange wanden waarin alle deuropeningen naar de kamers, keuken en de zolder zijn geplaatst klinken hol. Alle deuren met geprofileerde omlijstingen zijn

als paneeldeuren uitgevoerd; de gebosseerde panelen zijn grotendeels afgeplaat. De deuren naar het toilet en de doucheruimte zijn voorzien van moderne stompe deuren.

KAMER 1

Geheel afgewerkte ruimte, voorzien van een geschilderde houten vloer. De wanden zijn tot aan het vlakke plafond voorzien geschilderd pleisterwerk. Centraal op de zijmuur is een stookplaats aanwezig uitgevoerd in halfsteens verband van moderne strengperssteen dat is geschilderd. In het metselwerk is de aansluiting voor de kachel aanwezig. De binnenzijde van de voorgevel is bekleed met een voorzetwand, waarin de beide aanwezige schuifvensters in een aparte rechthoekige nis zijn geplaatst. De nissen zijn omzoomd met geprofileerde lijsten op neuten. In de nissen zijn de binnenluiken en een vensterbank aangebracht. De binnenluiken die de vensters volledig blinderen zijn in geopende toestand weg gevouwen in de dagkanten van de nissen. Het in de dagkant zichtbare luik bezit één paneel met geprofileerde rand; het erachter gevouwen smaller paneel is vlak. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met een in en uitzwenkende vorm en rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam. De uitzwenkende gedeelten van de zitbanken zijn ondersteund door rijk gesneden consoles.

Afb. 33: Sluitwerk schuiframen met borgpennen aan kettingen. Net boven de sluitpen is de onderbreking van het raamprofiel zichtbaar van de ontbrekende roede (links). Onder de vensterbank een weelderig gesneden console (rechts).

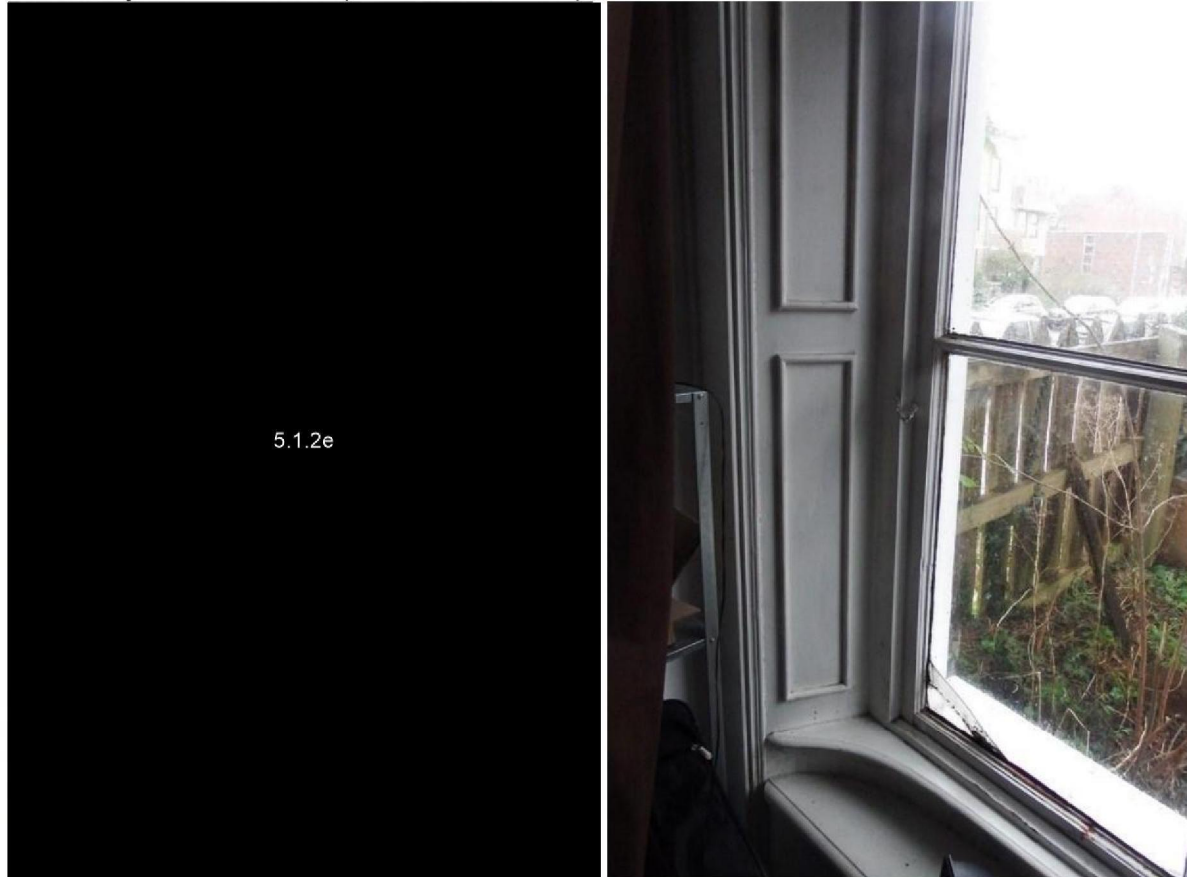
TRAP

Verdreven steektrap met bovenkwart naar de zolder achter een paneeldeur in geprofileerde omlijsting.

KAMER 2

Geheel afgewerkte ruimte, waarvan de houten vloer is geschilderd. De wanden zijn tot aan het vlakke plafond voorzien geschilderd pleisterwerk.

Centraal op de zijmuur is een stookplaats met schoorsteenmantel aanwezig, uitgevoerd in halfsteens verband van moderne strengperssteen dat is geschilderd. In het metselwerk is de aansluiting voor de kachel aanwezig. De binnenzijde van de vensters in de achtergevel zijn bekleed: de dagkanten zijn voorzien van drie panelen en een vensterbank. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam.

Afb. 34: moderne schoorsteenmantel in KAMER 1 met gaskachel (links). Dagkantbetimmering met dubbele vensterbank van een venster in KAMER 2 (rechts).

KAMER 3

Geheel afgewerkte ruimte die ingedeeld is met een moderne tussenwand, waardoor een slaapnis ontstaat. De vloer is bekleed met modern laminaat. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien geschilderd pleisterwerk. De wand met het schuifvenster is voorzien van een diepe betimmering met binnenluiken en een vensterbank. De binnenluiken die het venster volledig blinderen zijn in geopende toestand weg gevouwen in de dagkant van de betimmering. Het in de dagkant zichtbare luik bezit één paneel met geprofileerde rand; het erachter gevouwen smaller paneel is vlak. De vensterbank is uitgevoerd als zitbank met een rugleuning waarvan de bovenzijde aansluit op de onderdorpel van het schuifraam. Het gebosseerde paneel aan de voorzijde van de zitbank bezit een diamantkop. Naast de deur in deze ruimte is een ondiepe kast getimmerd die afgesloten is met een vlakke deur en waarin zich e meterkast bevindt.

DOUCHE

Geheel afgewerkte ruimte met een vloer van d.h.g.-tegels 10 x 10 cm, waarin een verlaging aanwezig is met schrobputje. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien van moderne wandtegels 15 x 15 cm. De

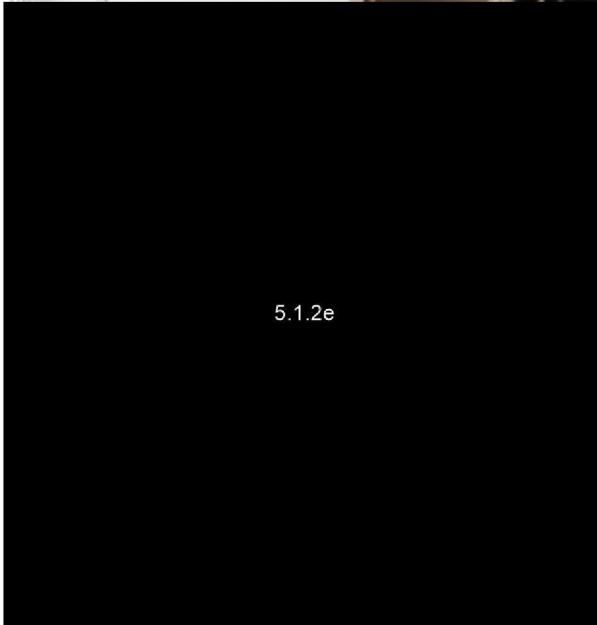
toegang van doucheruimte is afgesloten met een stompe deur in modern kozijn.

TOILET

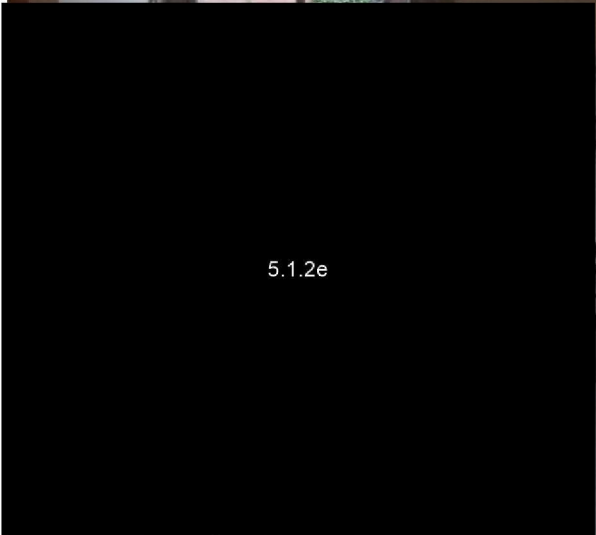
Geheel afgewerkte ruimte met een vloer van d.h.g.-tegels 10 x 10 cm. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond voorzien van moderne wandtegels 15 x 15 cm. De toegang van doucheruimte is afgesloten met een stompe deur in modern kozijn.

KEUKEN

Geheel afgewerkte ruimte met een houten vloer die bekleed is met linoleum. De wanden zijn tot aan het gipsplatenplafond gepleisterd. Naast het aanrecht is de oorspronkelijke keukenschouw aanwezig met schouwlijst en aan de voorzijde omlijst is met hout. Op de houten lijst is de rechthoekige schouwboezem geplaatst met het zelfde grondplan als de nis. De nis en wandvlak boven het moderne aanrecht zijn betegeld met moderne wandtegels 15 x 15 cm. Tussen de schouw en voorste muur is een voorraadkast aanwezig. De deuren zijn opgeklampt met spiegelklampen die aan de binnenzijde diepe panelen vormen. De buitenzijde is vlak uitgevoerd en bezit zinken behanglijsten.

5.1.2e

5.1.2e

Afb. 35: Keukenschouw in zwart geschilderd omranding met rechts een dubbele kast (links). Geheel gaaf 6-ruits schuifvenster in de keuken (rechts).

KAST 1

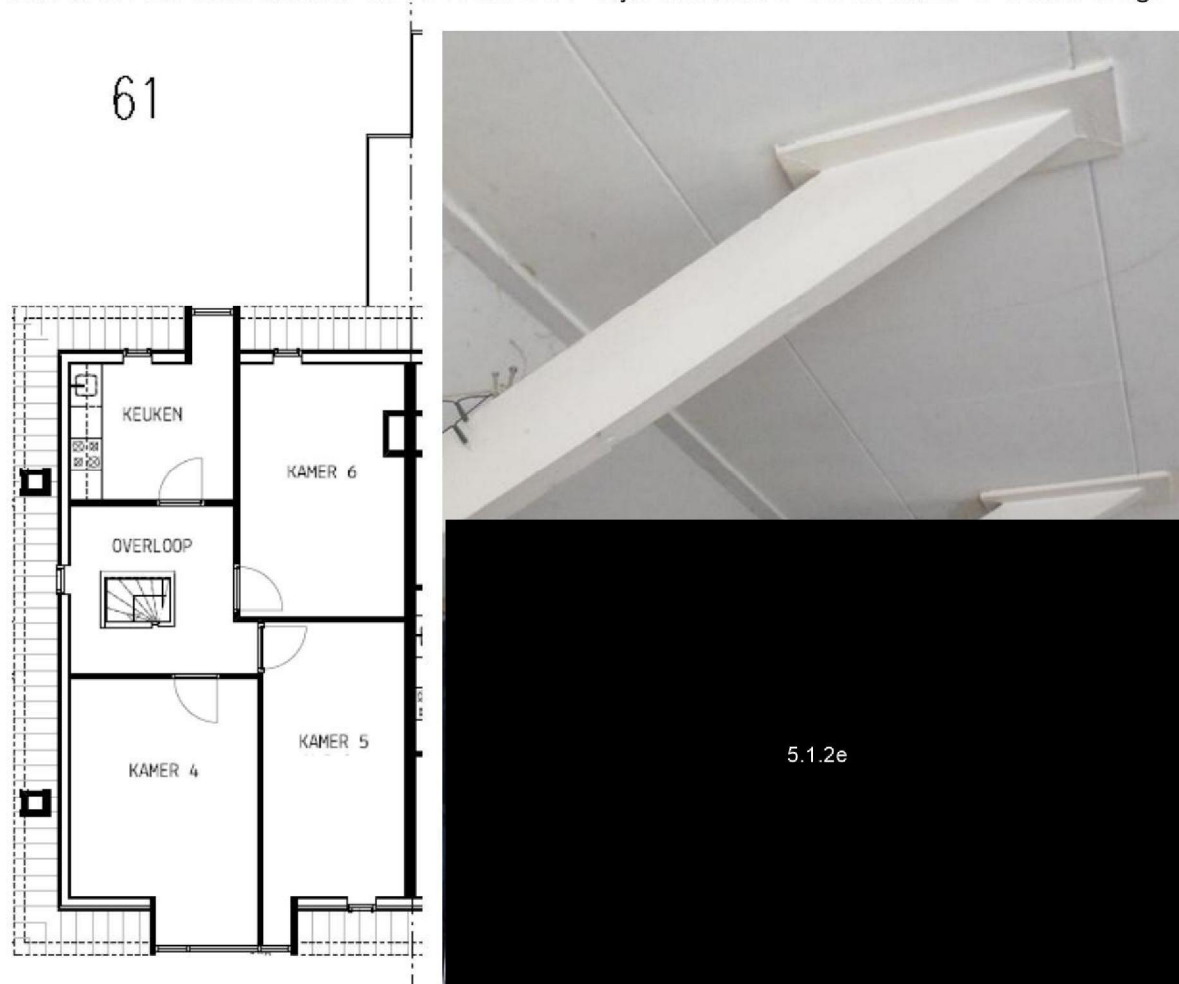
Geheel afgewerkte ruimte met gepleisterde en geschilderde wanden, een houten dakbalklaag. In de cementdekvloer is de afdruk van een toiletput aanwezig. De kast is gebouwd om het bestaande toilet, zoals dat op de ontwerptekening is aangegeven. De pot is daarna verwijderd.

KAST 2

Geheel afgewerkte ruimte met gepleisterde en geschilderde wanden, een houten dakbalklaag. De vloer van deze bergkamer is voorzien van een cementdekvloer.

2.3.4 Zolder huisnummer 61

De zoldertrap komt uit op een OVERLOOP, waaraan alle ruimten grenzen. Voor de OVERLOOP bevindt zich KAMER 4 en achter de OVERLOOP de KEUKEN. Rechts naast de OVERLOOP zijn KAMER 5 en KAMER 6 aanwezig.

Afb. 36: Plattegrond zolder. (bron: tekening D-01, definitief ontwerp verbouwing BURO DECIDE d.d. 9-11-2017, links). KAMER 4 met twee uit het plafond stekende korbelen die onderdeel zijn van de dakconstructie (rechts).

OVERLOOP

Min of meer rechthoekige ruimte met centraal de trapparring die is voorzien van een geheel met gipsplaten afgetimmerde balustrade. In de achterste rand van de sparing sluit het bovenkwart van de zoldertrap aan. De ruimte is geheel afgewerkt: de houten vloer is bekleed met modern tapijt en de wanden en de plafonds zijn bekleed met gipsplaten. In de wanden zijn rechthoekige openingen aanwezig met eenvoudige moderne binnendeurkozijnen en stompe deuren. Uit de schuine plafonds steken balken als korbelen. Bij de ontbrekende betimmering van een modern dakraam zijn de aansluitende benen van de spantconstructie zichtbaar, waarover de gordingen en het verticaal aangebrachte beschot van delen is geplaatst.

KAMER 4

Deze rechthoekige ruimte is geheel afgewerkt: de houten vloer is geschilderd en de wanden en de plafonds zijn bekleed met gipsplaten. Uit de schuine plafonds aan de linker zijde steken balken als korbelen die de aanwezigheid van de spanten net als op de overloop aangeven. De ruimte

grenst aan de voorzijde aan twee leden van het kozijn in de gemetselde dakkapel op de voorgevel.

KEUKEN

Deze rechthoekige ruimte is geheel afgewerkt: de houten vloer is bekleed met linoleum en de wanden en de plafonds zijn bekleed met gipsplaten. Uit de schuine plafonds aan de linker zijde steken balken als korbelen die de aanwezigheid van de spanten net als op de overloop aangeven. In het schuine plafond aan de achterzijde zijn een modern kunststof dakraam en een dakkapel geplaatst. In de vlak afgetimmerde dakkapel is een opgeklampt luik aanwezig dat de tegen de achtergevel gemonteerde vluchtladder bereikbaar maakt.

KAMER 5

Deze rechthoekige ruimte is geheel afgewerkt: de houten vloer is geschilderd en de wanden en de plafonds zijn bekleed met gipsplaten. De ruimte grenst aan de voorzijde aan een lid van het kozijn in de gemetselde dakkapel op de voorgevel.

KAMER 6

Deze rechthoekige ruimte is geheel afgewerkt: de houten vloer is bekleed met laminaat en de wanden en de plafonds zijn bekleed met gipsplaten. In het schuine plafond aan de achterzijde is een modern kunststof dakraam geplaatst. Tegen de rechter zijmuur is een verdikking aanwezig dat het schoorsteenkanaal op de schouwnis in de keuken blijkt te zijn.

2.4 Architect

5.1.2e

Afb. 37: Stempel van de architect op de ontwerptekening

Op de ontwerptekening is het bureaustempel van architect 5.1.2e zichtbaar. Deze Groningse architect (1844-1911) komt uit een familie van architecten en aannemers. Hij was zelf ook aannemer en werkte veel samen met zijn broer 5.1.2e (1853-1923). Uit die periode zijn enkele villa's in Groningen bekend. Zijn rol als architect ligt vooral bij de ontwerpen voor diverse gebouwen van het psychiatrisch ziekenhuis "Dennenoord" bij Zuidlaren. Later werkte hij ook samen met zijn zoon 5.1.2e (1875-1935).

Naast deze werken met een hoge kwaliteit, waardoor deze objecten zijn aangewezen als Rijks- of gemeentelijk monument zijn er ook de minder bekende werken zoals in dit object aan de Hereweg die de belangrijkste weg vanuit het centrum naar het zuiden is. Het zijn geen op zich zelf staande objecten die uitgevoerd zijn vanuit een soort projectontwikkeling vanuit de eigenaar opdrachtgever. Ook aan andere uitvalswegen richting Appingedam en naar het westen en noorden zijn dit type woningen geplaatst

3. Literatuurlijst

boeken

5.1.2e de grote markt (te Groningen) vanaf de middeleeuwen tot 1945; Groningen 1992

5.1.2e Martini, kerk en toren; Assen/Groningen 2003

5.1.2e ; Monumenten in Nederland, Groningen; Zeist/Zwolle 1998

internet

<http://fleximap.groningen.nl/gnmaps/monumenten/>, cultuurhistorische informatie gemeente Groningen

<http://www.geo.vu.nl/~huik/ijstijd.html>, Nederland tijdens de ijstijden

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Groningen_\(stad\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Groningen_(stad)) geschiedenis van de stad Groningen

<http://www.grunn.nl/historie/uitgebreid/?action=view&pid=3> geschiedenis van de stad Groningen

<http://kaarten.abc.ub.rug.nl/root/grs/> kaartenverzameling stad Groningen Rijks Universiteit Groningen

1575 <http://irs.ub.rug.nl/ppn/151800677>

1649 <http://irs.ub.rug.nl/ppn/14526064X>

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Groningen_-
_Jacob_van_Deventer_ca._1565.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cf/Groningen_-_Jacob_van_Deventer_ca._1565.jpg)

Colofon

Opdrachtgever Calculus Projects BV
Herman Colleniusstraat 31
9718 KS Groningen
Tel. 050 - 5.1.2e

Objectgegevens

Object -
Hereweg 59-61
9711HX Groningen
Tel. -

Kadastraal Gemeente Groningen
Sectie C
Nummer(s) 11774 en 11775

Status object Gemeentelijk Monument
Monumentnummer 101075

© Copyright januari, 2018

Niets van dit rapport mag gekopieerd of overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming van Adviesbureau Ormel.

Adviesbureau Ormel, Cultuurhistorie & Bouwtechniek
Ing. 5.1.2e
Pallietergaarde 322
7329 HD Apeldoorn
Tel. 06-25522255